

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ YAKLAŞIMIYLA
MEKÂN ALGILAMALARI VE ERZURUM KENT
ESTETİĞİ**

Yasemin ŞİMŞEK

**Yüksek Lisans Tezi
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Doç.Dr. Sevgi YILMAZ
2011
Her hakkı saklıdır.**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ YAKLAŞIMIYLA MEKÂN
ALGILAMALARI VE ERZURUM KENT ESTETİĞİ**

Yasemin ŞİMŞEK

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ERZURUM

2011

Her hakkı saklıdır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY FORMU

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ YAKLAŞIMIYLA MEKAN ALGILAMALARI VE ERZURUM
KENT ESTETİĞİ

Doç.Dr.Sevgi YILMAZ danışmanlığında, Yasemin ŞİMŞEK tarafından hazırlanan bu çalışma 10/06/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak **oybirliği/oy çokluğu** ile kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr.Hasan YILMAZ

İmza

Üye : Doç.Dr. Sevgi YILMAZ

İmza

Üye : Doç.Dr. Kamil HALİLOĞLU

İmza

(imza)

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum
Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Ömer KABULUT

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ YAKLAŞIMIYLA MEKÂN ALGILAMALARI VE ERZURUM KENT ESTETİĞİ

Yasemin Şimşek

Atatürk Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sevgi YILMAZ

Araştırma Erzurum kent merkezinde yürütülmüştür. Araştırmanın amacı Erzurum kent merkezinde görsel kalite değerlendirilmesi yapılmasıdır. Belirlenen; cephe kaplama malzemeleri, çocuk parkları görüntü kirliliği, kent donatıları ve kent simgesi konularına ait 5'er fotoğraf 5 farklı ölçüt (doğallık, orjinallik, renkli/canlı, rahatsız edici, korku verici) üzerinden değerlendirilmiştir. Atatürk üniversitesinden rastgele belirlenen 4 fakülteden toplam 100 öğrenciye anket yapılmıştır. Yapılan anket çalışmasının sonuçları SPSS 17.0 programı ile değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmelerin sonucunda; Erzurum kentinde belirleyici faktörün iklim olduğu, tasarım ve uygulamaların iklim koşulları göz ardı edilmeksizin yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Farklı meslek disiplinlerinin görsel kaliteye bakışı incelenmiş olup yapılan anketlerin bazı parametreleri istatistikî olarak değerlendirilmiştir. Erzurum denildiğinde ilk akla gelenin kış-soğuk-kar olduğu, tarihi yapıların daha dikkat çekici olduğu, kent merkezinde yeşil alanların yetersiz olduğu ve kent merkezinin görsel kalite açısından yeterli bulunmadığı sonuçlarına varılmıştır.

Kentin tarihi ve kültürel zenginliği göz önünde bulundurularak; kimliğini kaybetmeksizin yenilenmesi, görsel kalite anlamında zenginleştirilmesi, çocuk oyun alanları ile ilgili yeni çalışmaların yapılması gerektiği, kültür turizmi ile yerli, kış sporları ile hem yerli hem yabancı turistlere açılarak bir cazibe merkezi haline gelebileceği öngörülmüştür.

2011, 67 sayfa

Anahtar Kelimeler: Görsel kalite, Erzurum, Kent estetiği

ABSTRACT

MS Thesis

ENVIROMENT PERCEPTIONS WITH APPROACHING OF UNIVERSITY STUDENTS AND ERZURUM URBAN ESTHETICS

Yasemin Şimşek

Atatürk University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Landscape Architecture Department

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Sevgi YILMAZ

This research had been performed in downtown Erzurum. Main purpose of the search is to evaluate the visual quality of the city center. Five chosen pictures which are related to facing work supplies of the city, quality of playgrounds, visual pollution, town's fittings, and city's symbols are evaluated on five distinctive criteria (naturalness, authenticity, colorful/live, irritating, frightening). One hundred students from Ataturk University had been randomly conducted on a survey. Survey results have been evaluated with SPSS 17.0.

In consequence of the evaluation; determinant of the city of Erzurum is the climate, and designing and implementation should be taken into consideration with climate factors are appeared to be the basic conditions. Different profession disciplines had been surveyed on their view of visual perfection, and then some of the parameters of the survey had been judged statistically.

Winter-chilliness -snow being the first thing came to mind after the name of Erzurum was one the most engrossing outcomes of this study. Also, historic district's remarkableness, inadequate green areas, and town center's poor visual quality are some other consequences.

Renovation with keeping its identity, enrichment in the meaning of visual quality, need of new playgrounds for kids are the works that should be considered to be done in the regard of city's historical background and cultural richness. As a prediction, domestic tourists with cultural tourism, and domestic and foreign tourists with winter sports would make the region the center of attraction.

2011, pages 67

Keywords: Visual quality, Erzurum, Urban esthetics

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmamı hazırlarken desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Sevgi YILMAZ'a, yüksek lisans sürecim boyunca destekleri ve yardımlarıyla yanımda olan Bölüm Başkanım Sayın Prof. Dr. Hasan YILMAZ'a, Bölüm Başkan Yardımcım Sayın Doç. Dr. Yahya BULUT'a ve tüm peyzaj mimarlığı bölümü öğretim üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Anket çalışmamı yapabilmem için değerli yardımlarını esirgemeyen Endüstri Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Yrd. Doç. Vecihi YİĞİT'e, İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Sayın Doç. Dr. Tuncay İMAMOĞLU'na, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi Sayın A.Gökhan YAZICI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca; sabırlarını, teşviklerini ve desteklerini esirgemeyen Erkaya Mimarlık bünyesinde ki tüm iş arkadaşlarıma, tecrübe ve desteğiyle yoluma ışık tutan Sayın Prof. Dr. A.Berhan YILMAZ'a, Sayın Ömer ATABEYOĞLU'na ve destekleriyle tezimin ilerleme safhalarında yanımda olan tüm arkadaşlarıma yürekten teşekkür ediyorum.

Ve beni ben yapan, bana benden çok inanan, hep yanımda olan canlarım; Annem, Babam ve Ömer iyi ki varsınız...

Yasemin ŞİMŞEK, Ocak 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Görsel Peyzaj Kalitesi Nedir?.....	3
1.2. Kent Nedir?.....	8
1.2.1. Kentsel mekan nedir?.....	9
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	13
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	22
3.1. Materyal.....	22
3.1.1. Erzurum'un doğal özellikleri.....	29
3.2. Yöntem.....	31
3.2.1. Araştırmanın modeli.....	31
3.2.2. Örnekleme.....	32
3.2.3. Veri toplama araçları.....	34
3.2.4. Analiz yöntemi.....	40
3.2.4.a. İstatiksel analiz.....	40
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	41
4.1. Bireysel Soruların Değerlendirilmesi.....	41
4. 2. Anket sonuçlarının istatistik analizi.....	44
5. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	53
KAYNAKLAR.....	61
EKLER.....	66
EK1.....	66
ÖZGEÇMİŞ.....	68

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Peyzaj Kalite Kavramı Modeli.....	5
Şekil 3.1. Çalışma alanının konumu	23
Şekil 3.2. Yzb. Fuat Bey tarafından çizilen Erzurum haritası.....	24
Şekil 3.3. Erzurum Cumhuriyet Caddesi (1930'lar).....	27
Şekil 3.4. Erzurum Taşmağazalar Caddesi (1940'lar).....	27
Şekil 3.5. Erzurum Cumhuriyet Caddesi.....	28
Şekil 3.6. Erzurum Cumhuriyet Caddesi (1950'ler).....	28
Şekil 3.7. Erzurum Genel Görünüm (1960'lar).....	29
Şekil 3.8. Cephe kaplama malzemeleri.....	35
Şekil 3.9. Çocuk parkları.....	36
Şekil 3.10. Görüntü kirliliği.....	37
Şekil 3.11. Kent donatıları.....	38
Şekil 3.12. Kent simgesi.....	39
Şekil 4.1. Ankete katılanların cinsiyet dağılımları.....	41
Şekil 4.2. Katılımcıların tarihi ve modern yapı karakterlerine olan ilgisi.....	42
Şekil 4.3. Erzurum'daki yeşil alanların yeterliliği.....	43
Şekil 4.4. Görsel kalitenin önemlilik durumu.....	43
Şekil 4.5. Erzurum'un görsel kalitesinin değerlendirilmesi.....	44

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1 Görsel kalite analizi değerlendirme çizelgesi.....	33
Çizelge 4.1. Cinsiyet değişkenine göre cephe kaplama puanlarına ilişkin t testi	45
Çizelge 4.2. Cinsiyet değişkenine göre çocuk parkları puanlarına ilişkin t testi	45
Çizelge 4.3. Cinsiyet değişkenine göre görüntü kirliliği puanlarına ilişkin t testi.....	46
Çizelge 4.4. Cinsiyet değişkenine göre kent simgesi puanlarına ilişkin t testi	46
Çizelge 4.5. Cinsiyet değişkenine göre kent donatıları puanlarına ilişkin t testi	47
Çizelge 4.6. Bölüm değişkenine göre cephe kaplama puanlarına ilişkin varyans analizi.....	47
Çizelge 4.7. Bölüm değişkenine göre cephe çocuk parkları puanlarına ilişkin varyans analizi.....	48
Çizelge 4.8. Bölüm değişkenine göre görüntü kirliliği puanlarına ilişkin varyans analizi.....	48
Çizelge 4.9. Bölüm değişkenine göre kent simgesi puanlarına ilişkin varyans analizi.....	49
Çizelge 4.10. Bölüm değişkenine göre kent donatıları puanlarına ilişkin varyans analizi.....	49
Çizelge 4.11 İlahiyat fakültesi öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar.....	50
Çizelge 4.12 Peyzaj mimarlığı fakültesi öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar.....	50
Çizelge 4.13 Endüstri mühendisliği bölümü öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar.....	51
Çizelge 4.14 Beden eğitimi bölümü öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar.....	51
Çizelge 4.15 Tüm fakültelerin mukayeseli karşılaştırmasına göre en düşük ve en yüksek puanlar.....	52

1.GİRİŞ

Hızla artan nüfus, iç göçler, çarpık kentleşme nedeniyle bozulan çevrenin görsel değerleri korunmalıdır (Yürekli 1977). Günümüz kentlerinde yaşanan hızlı değişimlere bağlı olarak, fiziksel ve sosyal yapının yeniden şekillenmesiyle, yerleşimler giderek geleneksel değerlerini ve kimliklerini kaybetmektedir. Yitirilen doğal ve kültürel karakteristikleri, yerleşimlerin bugünü ve geleceğine yönelik fiziksel gelişimlerini ve sosyal yaşamlarını görsel bağlamda ele alan görsel etki değerlendirme kapsamındaki araştırmalar giderek önem kazanmaktadır (Heçcan 2003).

Kentlerin düzensiz bir şekilde planlanması, köylerden kentlere göçlerle birlikte doğal ve kültürel kesimin hızla yok olması, koruma kaygısını artırmıştır. Kültürel sürekliliğin ortadan kalktığı, insan sağlığını tehdit eden, estetik niteliklerden yoksun görüntülerden kurtulmak isteği tarihsel mirasın korunması ve yeni işlevler kazandırılması sorununu gündeme getirmiştir. Günümüzde kentlerin kişiye tarihsel ve toplumsal kimlik bilinci verecek bir fiziksel çevrenin oluşması için, kültürel sürekliliğin sağlam bir yapıya sahip olması gerekmektedir (Nalbantoğlu 1993).

Günümüz kentlerinde yaşanan mekân-zaman sıkışması anlam kaymalarına, kentsel mekânı insancıl değerlerden koparmaya, insanı giderek çevresine karşı yabancılaştırmaya itmektedir. Modern teknolojinin oluşturduğu kentlerde bir türlü iletişim kuramayan insanın yabancılaşması, kendini yersiz yurtsuz hissetmesi, ait olma duygusunu yitirmesi, günümüz çevresel estetik ve etik sorumluluk gerektiren olgulara karşı daha duyarlı olmayı gerekli kılmaktadır (Aydınlı 2004).

Tüm kentler bir tarihe sahiptirler. Yüzyıllar boyunca şekillenerek günümüze gelmişlerdir. Fakat kentsel büyüme ve farklılaşmadan dolayı kentsel kimliğini koruyamayan şehirler orijinalliklerinden uzaklaşmıştır. Şehir otoriteleri sorumluluk bilinci ile tarihi fiziksel dokunun korunmasında etkili olmalıdır (Delgadillo 2003).

Kentler yalnızca insanların barınma gereksinimini karşılayan yapılardan oluşmazlar. Kent içerdiği insani eylemler dolayısıyla çok yönlü bir olgudur. Dolayısıyla kentsel mekânlar; içerisinde yapıların bulunduğu, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olguları bütünleyen bir yapıdır. Kentlerde de insanlara daha yüksek konforlu bir yaşam sağlayabilmek ve bahsedilen insani eylemleri düzenleyebilmek için kentsel mekân tasarımları büyük önem kazanmaktadır.

Aşırı nüfus artışı ve göçler paralelinde plansız ve denetimsiz olarak ortaya çıkan çarpık kentleşme olgusu, kentin kuşatılmasına, merkezde var olan dokunun zedelenmesine, tarihi, kültürel ve doğal değerlerin yok olmasına neden olmaktadır. Çarpık kentleşmenin yarattığı bu sorunlar, tüm ülke ekonomisini ve toplumsal barışı olumsuz yönde etkilemektedir (Kuter 2007).

Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşan dokular tarihi çevrelerdir (Çelik 2004).

Tarihsel-Kültürel miras; geçmişle gelecek arasında bağ kuran, kimlik sorununu çözebilen, tarih derinliği ve bilinci yaratan, kuşaklar arası iletişimi sağlayabilen; yenilenemez, sınırlı kaynak niteliği olan yerlerdir. Bu değerlerin yok olması, toplumlar arasındaki bağı, iletişimi ve dayanışmayı zayıflatmakta, giderek kimlik bunalımı ya da bir yere ait olmama duygusu gibi sorunlar ortaya çıkarmaktadır (Kiper 2006).

Sürekli değişen sosyo-ekonomik koşullar ve teknolojik gelişimler, kentsel mekânların görünüşünü sürekli değiştirmektedir. Mevcut tarihi dokuyla birleştirilemeyen yeniliklerin de etkisiyle kentsel mekânlarda uyumsuzluk durumu hâkim olmaktadır. Tarihi dokusuyla ön plana çıkan Erzurum kenti; tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin korunmalı, yaşayan bir kentsel mekân olarak, gelecekteki gelişiminin tarihiyle kültürel yönden var olan potansiyelini olumlu yönden etkileyecek bir biçimde yarınlara aktarılmalıdır. Bu da kentin mekânsal organizasyonunun irdelenmesiyle mümkün olacaktır.

Bu çalışma; bulunduğu bölgenin lokomotif kenti olan Erzurum'u gerek içinde yaşayanlar gerekse dışarıdan gelenler için görsel kalite anlamında daha donanımlı hale getirmek; tarihi geçmişine yaraşır aynı zamanda geleceği kucaklayan bir kent olmasına katkıda bulunmak amacını taşımaktadır.

İncelenen konu başlıkları dâhilinde başta yerel yönetimler olmak üzere tüm sorumlu ve uygulayıcılara problemleri göstermek ve alternatif çözüm öneri sunmak hedeflenmiştir.

1.1 Görsel Peyzaj Kalitesi Nedir?

Bir alanın görsel etkisi, çevrenin iyi ya da kötü algılanması ve buna bağlı olarak da kullanıcıların bu alandan zevk alıp almamaları üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu nedenle bir çalışmada ve sonrasında karar aşamasında, yörenin görsel niteliğinin saptanarak analizinin yapılması, görsel kaynaklarının korunması için en doğru olan yöntemdir. Bu, çevrenin görsel ve ekolojik yapısının korunmasının yanı sıra, gerek çalışmalar sırasında ve gerekse daha sonra ortaya çıkacak masrafların en aza inmesini de sağlayacaktır (Özgüç 1999).

Bu konuda görsel kalite kavramı karşımıza çıkmaktadır. Özgüç (1999)'e göre bir yerin ne derece çekici ve zevk verici olduğu o kaynağın görsel kalitesini verir. Bir başka ifade ile kaynağın, kullanıcı algısını da etkileyen, fiziksel faktörlerinin saptanması söz konusudur. Görsel kalitenin ölçülmesi kaynağa bir değer biçilmesini gerektirir. Burada söz konusu değer ekonomik olmaktan öte, kullanıcının değer yargılarına göre belirlenen ve felsefi bir olgu olan estetik değerdir. Akılcı ve sağlıklı bir peyzaj planlama çalışmasında, plancı kendi estetik değerlerinin yorumundan önce, toplumun mevcut kaynak üzerindeki estetik yorumunu ortaya çıkarmak ve planlamalarda dikkate almak zorundadır. Görsel kalite değerlendirmesi, peyzaja ait görsel bilginin, bir gözlemci tarafından, idealize edilmesi, peyzaja uygunluğunun ölçülmesidir. Kalite ölçümü ve değerlendirilmesinde izlenen yöntem, kaynağa ait niteliklerin ilişkilendirilmesi, sınıflandırılması, alanın analizinin yapılması ve buna bağlı olarak peyzaj değerinin

belirlenmesi, alan kullanım kararlarının alınması ve önerilerin getirilmesinde temel oluşturmaktadır (Kaptanoğlu 2006).

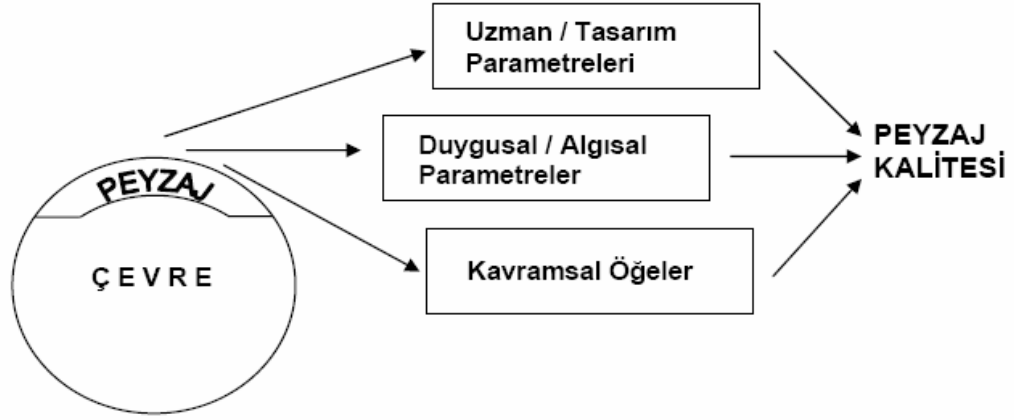
Kalite; bireysel özellikleri yapının kendi içi ve çevresi ile ilişkilendiren, dengeleyen ve bütünleştiren tüm gereksinimleri sağlayan niteliklerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Voordt *et al.* 2005).

Kalite, temel yararlı ihtiyaçlardan (yiyecek, su, barınak, rekreasyon vb.) manevi ihtiyaçlara (doğayla bir olma, yüksek güç duygusu) ve esas doğal değerlere kadar her şeyi kapsamaktadır (Daniel 2000).

Manzaranın görsel kalitesinin objektif olarak ve bilimsel anlamda tespiti güçtür, çünkü güzellik kısmen çevresel karakterlerle tanımlıdır ve geniş oranda kişisel yargıya bağlıdır (Meinig 1976).

Peyzaj ve kalitenin etkileşimsel kurulumunun insan algısı bileşeni, peyzaj anlamı ve mekân duygusu gibi kapsamlı kavramlarla genişletilmektedir (Seamon 1982). Aslında peyzaj kalitesi çevreyle ilgili tüm konuları ve insanın çevreyle ilgili tüm tecrübelerini, hatıralarını ve hayal gücünü kapsamaktadır. Bu bağlamda, peyzaj kalitesinin kavramlaştırılması algısal, çabuk, etkili, duygusal, durağan tercihlere bağlı, pasif, obje odaklı olgularla genişletilmelidir (Gobster 1999).

Şekil 1.1'de görüldüğü gibi; peyzaj kalitesi biyolojik odaklı, etik, aktif, katılımcı, deneyimsel bağlamda; kavramaya ilişkin, bilgiye dayalı, arındırılmış zevke hitap eden, çoklu model değerlendirmesini içeren, dinamik, sembolik ve sınırsız peyzaj özelliklerine dayanmalıdır (Daniel 2000).

Şekil 1.1. Peyzaj Kalite Kavramı Modeli (Daniel 2000).

Görsel etki değerlendirmesi, kentlerde fiziksel çevreye yapılacak herhangi bir müdahale öncesinde ve sonrasında, fiziksel çevre eğilimlerinin görsel ve diğer (sosyal çevreye ilişkin değerler gibi) değerlerin arasındaki olumlu/olumsuz yönlerini test eder, değerlendirir. Daha önce oluşturulan görsel kalite amaçları doğrultusunda kentsel düzenleme ve uygulamalarını yönlendirir, düzenlemeleri geliştirir, tavsiyelerde bulunur (Karadayı 2000).

Görsel peyzaj kalitesi, peyzajın göreceli estetik mükemmelliği olarak tanımlanmaktadır (Val *et al.* 2005).

Görsel kalite ölçülebilir kaynaklardan elde edilen bulguların dışında, sadece peyzajın fiziksel özelliklerine değil, aynı zamanda peyzajla iç içe olan, onu izleyen gözlemciler tarafından bireysel düşüncelerin de ortaya konulması ile elde edilebilir (Bergen *et al.* 1995).

Görsel peyzaj kalitesi 20. yüzyıl sonlarında, peyzaj kalite araştırmasını, politikasını ve çalışmasını harekete geçiren Uluslararası Çevresel Politika hareketinden farklılaşmaktadır. 21. yüzyılda uluslararası çevre politikaları genişlemeye ve biyolojik

odaklı etik değerlere yönelmelidir. Bunun dışında, genişlemiş bir insan – çevre ilişkisi gerekmektedir (Gobster 1999).

Peyzaj kalitesinin anlamını belirlemede bir yaklaşım da peyzaj kalitesini ölçen prosedürleri incelemek ve daha sonra operasyonel açıklamalarla alakalı tanımlara geri dönmektir. Böylece, peyzaj kalitesi tanımı, onu değerlendirirken kullanılan metotlardan çıkmaktadır. Bu da peyzaj kalite değerlendirmesinden ortaya çıkan en önemli kavramın görsel estetik kalitesi olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Daniel 2000).

Tipik değerlendirmeler; uzman ve algısal yaklaşımlar dâhil, seçilen arazinin görsel özelliklerinin incelenmesine ve analiz edilmesine dayanır. Ses, koku ve dokunma gibi biyofiziksel analizler nadiren direk olarak değerlendirilir. Değerlendirilen kalite insanın temel ihtiyaçları (yemek, su ve barınak) ile direk alakalı değildir. Doğallık, uzman yaklaşımında belki sayısal bir kriter olabilir fakat uygulanan prosedürler botanik ya da jeoloji konularıyla alakalı değildir. Operasyonel olarak önemli olan görsel tasarım kriterleridir (form, çizgi, renk, canlılık, uyum, birlik vb.). Her ne kadar görsel tasarım kriterleri doğal özellikler ve doğal karakterle bir tutulsa da, görsel tasarım kriterlerinin önemi daha fazladır (Daniel 2000).

Algıya dayalı değerlendirmelerde, değerlendirmelerin genel durumu ve tarifi, peyzaj kalitesini oylayan ve fotoğraflara göre tercihlerini belirten gözlemciye temel değerler hiç konu olmadan direk olarak bağlıdır. Algılanan peyzaj kalitesi ve doğallık birbiriyle sağlam biçimde ilişkilidir, fakat bu her ikisinin de bağımsız olarak değerlendirilmesine dayanan deneysel bir sonuçtur (Zube 1974). Her iki yaklaşım da peyzajın görsel estetik kalitesine hitap etmektedir.

Son yıllarda, görsel peyzaj estetik kalite değerlendirmelerinde önemli gelişmeler olmuştur. Peyzaj estetik teorisinde iki ana değerler dizisi vardır ve bu iki değerler dizisi peyzaj değerlendirme metotlarının altyapısını oluşturmaktadır. Bunlardan birincisi objektif değerler dizisi diğeri de sübjektif değerler dizisidir. Objektif değerler dizisine

göre; bir şeyin estetik kalitesi o şeyin özelliklerinde bulunmaktadır. Sübjektif değerler dizisine göre de; estetik kalite gözlemcinin gözünde bulunmaktadır (Lothian 1999).

Peyzaj estetik kalite değerlendirmesi kapsamında bu objektif ve sübjektif değerler dizisi tartışmalarının mantıklı bir sonucu olarak görsel estetik kalitesi hem peyzajın özelliklerine hem de bu özelliklerin gözlemciyi uyardığı algısal / deneyimsel süreçlere bağlıdır. Paradigma yoluyla, peyzaj kalite değerlendirmesinde iki temel yaklaşım ileri sürülmektedir. Bunlardan birincisi *uzman yaklaşımı*, diğeri *de algısal yaklaşımdır*. Uzman yaklaşımında; biyofiziksel özellikler biçimsel peyzaj kalite göstergeleriyle değerlendirilmektedir. Bazı çalışmalar, bu değerlendirme yapılırken mekânsal farklılık ve komplekslik tespitinde bitkilendirmenin önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre doğallık pozitif bir rol oynamaktadır. Algıya dayalı yaklaşımda; görsel peyzaj estetik kalitesi, gözlemcinin psikolojik süreciyle karşılıklı ilişkisi olan peyzajın görsel özelliklerinin bir ürünüdür. Bu yaklaşım, duygusal ve algısal parametreler ve kavramsal yapılarla ölçülmektedir (Val *et al.* 2005).

Algıya dayalı yaklaşım ve uzman yaklaşımı her zaman çok fazla tartışılmıştır. Bir grup algıya dayalı yaklaşımın diğlerinden daha güvenilir olduğunu savunmaktadır. Peyzaj estetik kalitesinin iç güvenilirlik ölçüleri, küçükten orta boyutlu gruplara dayanır ve sürekli yükselir. Peyzajın çeşitleri gözlemcilerin kararından ve gözlemci peyzaj ilişkisinden daha fazladır. Aynı zamanda algıya dayalı göstergeler, görsel karakterler arasındaki ince farkları gösteren kesin aralık ölçüleri verirler. Kısaca algıya dayalı değerlendirmeler, genellikle kesinlik için kabul edilen standartlara ve ölçü sistemlerinin güvenilirliğine sahiptirler (Daniel 2000). Algıya dayalı metotlar, açıkça peyzaj kalite etkileşiminin gözlemci yönünü vurgulamaktadır, bunun yanında biyofiziksel peyzaj da göz önünde bulundurulmaktadır (Daniel *et al.* 1983).

Görsel kalite tercihlerinin belirlenmesinde esas olarak iki tür ölçme yöntemi kullanılmaktadır. Bunlardan ilki; bu çalışmada da kullanılan fotoğraflara/slaytlara puan verme yöntemidir. Daniel ve arkadaşları tarafından ilk defa tanımlanan bu yöntem SBE (Scenic Beauty Estimation; Görsel Kalite Tahmini) olarak anılmaktadır ve ilk defa

Daniel and Boster (1976) tarafından yapılan çalışmada kullanılmıştır. Çalışmalarda en yaygın olarak kullanılan yöntem budur (Vodak *et al.* 1985).

Tercih belirlemede kullanılan ikinci yöntem ise puan vermeden genel olarak ikili fotoğraf/slayt karşılaştırmalarına dayanmaktadır. Bu yöntemde puanlama yerine pozitif ve negatif kavramlar arasında (örneğin güzel-çirkin) farklı ölçeklerde işaretleme yapılmaktadır. Bu yönteme örnek olarak Shafer and Richards (1974), aynı manzaraya ait; gerçek görünümün, renkli fotoğrafın ve renkli slaytın görsel puanlamaya etkisini araştırdığı çalışmasında 7'li ölçeği işaretleme yoluyla kullanmıştır. Bu yöntem görsel kalite çalışmalarında ilk defa Buhyoff ve arkadaşları tarafından kullanılmıştır (Vodak *et al.* 1985). Her iki yönteminde görsel kalite tahmininin belirlenmesinde benzer sonuçlar verdiği bilinmektedir (Hull *et al.* 1984).

1.2 Kent Nedir?

Yerel üretime ve yönetime dayalı; farklı uzmanlık alanlarının iş birliği ile oluşmuş en geniş ölçekli ürün olarak tanımlanabilir. Ancak böyle karmaşık ve çok yönlü bir olgu, günümüze değin sayısız yaklaşımlarla açıklanmıştır. Bunlardan birkaçına değinilecek olunursa: Mumford (1961)'a göre kent, başlangıçtan bu yana uygarlık ürünlerini toplamak ve iletmek için özel olarak donatılmış, maksimum hizmetin minimum alanda sunulması amacıyla yeterince yoğunlaştırılmış, değişen gereksinmelere -büyümenin getirdiği karmaşık biçimlere- yığılan toplumsal mirasa yer sağlayabilecek şekilde genişletilmiş bir strüktürdür.

Kuruluşundan başlayarak, insan ve onun bir parçası olduğu doğal ve kültürel çevreyle birlikte var olan kentler, çağımızın değişen gereksinimleri ve güçlü teknolojik müdahaleleri ile hızlı, hazırlıksız ve dramatik bir süreç yaşayarak, yatay ve dikey yönde gelişmektedir. Bu değişim, özellikle insan yapısına aykırı, soğuk, kullanıcıları ile barışık olmayan bir süreç izleyerek, kentleri insan yaşayışı için sosyo-kültürel ve biyolojik anlamda yetersiz bir çevre haline getirmektedir (Yılmaz vd. 1997).

Hem bir arada yaşamanın fiziksel faydalarının hem de ancak bu koşullarda gelişen fikir beraberliğinin sembolüdür (Özdeş 1972); insanların dünya üzerindeki varlığının belgesi, yaşantısının ve emeğinin eseri, zamanının somutlaşmış ürünüdür. Bu bağlamda kent, çeşitli insan topluluklarının bulunduğu ve yoğunlaştığı, çeşitli malların-hizmetlerin-fikirlerin üretiminin ve değişiminin yapıldığı örgütlenmiş yerlerdir. Kentsel kimlik ise bir kentin, çevrenin, doğal ve yapay elemanları ve sosyo-kültürel özellikleri ile tanımlanır (Es 2009).

Sınırları içinde yaşayanları kentli kimliğine ulaştıran, ortak sorumluluklar bilinci aşıl原因, biyolojik -psikolojik-sosyolojik yönlerden huzur ve mutluluğa kavuşma olanağı kazandıran ivmeli, karmaşık bir kurgudur. Amacı; birey ve toplum olarak insana, çağının koşullarına uygun bir ortam ve yaşam düzeyi yaratmaktır (İzgi 1999).

1.2.1. Kentsel mekân nedir?

Kentsel mekânlar, halkın rahatlıkla ulaşabildiği yapılaşmış ya da doğal olan her türlü çevreye tekabül etmektedir. Tüm caddeleri, meydanları, yolları, konut yerleşimlerinin olduğu mekânları, vatandaşlar için ticari ya da kamusal kullanımların bulunduğu parkları, açık mekânlar ve en azından gündüz halkın kamusal/ özel mekânlara kısıtlanmadan girebildiği yerleri de içermektedir.

Mimari mekân ve doğal mekânın birlikte oluşturduğu mekân kavramı, yapay ve doğal oluşumların tümüdür (Hasol 1998).

Kentsel mekân tasarımı, çevre-insan etkileşiminin formüle edilmesi, kentin biçimsel yapısını ve kentsel mekânın kalitesi gibi kavramlara günümüz mimarlık literatüründe ve hayatımızın her alanında sıkça rastlanılmaktadır. Kentlerin ve kentsel mekânların kalitesini iyileştirme çalışmaları da günümüzde giderek artan bir önem kazanmaktadır (Schulz 1971).

İnsanların bina içinde, dışında birbirleriyle ve bu mekânlarla kurdukları etkileşimli ilişkiler mimari mekânı oluşturmaktadır. Schulz (1971) mimari mekânı içinde yaşayan kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayan bir uzay parçası, bir boşluk olarak tanımlamaktadır. Mimari mekânı varoluşsal mekânın somutlaşmış hali olarak tanımlayabiliriz demektir.

Von Meiss'de (1990) mimari mekânın oluşumunu, “nesnelerin ya da sınırların birbirleriyle olan ilişkisinden ve nesnenin kendisinin bir özelliğinin olmadığını fakat sınırların tanımladığı yüzeylerden doğmuş” olarak tanımlar. Bu sınırların, hemen hemen gözlemlenebilen sınırlar olduğunu, bu sınırların hiç bölünmeyen/bozulmayan bir formun sürekli yüzeyleri oluşturduğunu ya da, buna zıt olarak, sadece birkaç işaret oluşturduğunu savunmaktadır. Kuban, (1992) mimari mekânın, onun biçimsel olduğu kadar insan yaşamına ilişkin özelliklerini de içermesi gerektiğini ve mekânın hareketle, ışıkla var olabileceğini bu niteliklerle beraber ele alınması gerekliliğini vurgulamaktadır. Dış mekânda yapıların birbirleriyle ve diğer öğelerle olan ilişkilerinin, yakınlıklarının oluşturduğu bu mekâna “kentsel mekân” da denilmektedir. Madanipour, (1999) kentsel mekânı “fiziksel ve herkes tarafından da erişilebilir olan bir yer; yabancıların ve yerlilerin çok az kısıtlamalarla girebildikleri, kasabalar, şehirler ve kırsal mekânların içlerinde kalan mekânlar” olarak tanımlanmıştır.

Altan (1992) ve Joedicke'nin (1985) mekân ayrımı görüşünü destekleyerek; “Mekânı sınırlandıran öğelerin farklılığına göre mimari mekân ve doğal mekân ayrımı yaparız. Bu öğeler; duvarlar, tavanlar, döşemeler, sütunlar, kolonlar ve kirişler ise mimari mekândan söz ederiz. Bu öğeler; yeryüzü, gökyüzü, ufuk, çalılık, ağaçlar ve bulutlar ise doğal mekândan söz edilebilir. Mimari mekânın veya doğal mekânla birlikte mimari mekânın özel durumu olan kentsel mekânlar; sokaklar, binalar veya bunlarla birlikte yeşil mekânlar, ağaçlar vb. ile sınırlanır” demektir.

Krier (1979) tarafından kent; “Kentın özelliklerine uygun, kentsel mekânı içeren ya da onunla birlikte yapılandırılan yerleşme” olarak tanımlanır. Rob Krier “kentsel mekânı”

tanımlarken, estetik olarak değerlendirilmezler ise tüm dış mekânların kentsel mekân olarak adlandırılabilceğini belirtmiştir.

Kentlerin yerleşme dokusunu oluşturan bu yapılanmış ve yapılanmamış alanlar ‘Kentsel Mekân’ı oluşturur. Genelde kentsel mekân insanın yaşamıyla ilgili barınma-çalışma-eğlenme/dinlenme ve ulaşım gibi dört ana işlevin gerçekleştirildiği mekânlar bütünüdür (Çubuk 1991).

Açık alanların özellikli bir tanımı olan kentsel mekân, temelde varoluşsal mekânın somutlaşmış şekli olan mimari mekânla doğrudan ilişkilidir. Geçmişte kentsel mekân ve mimari mekân, aralarındaki süreklilik nedeniyle, aynı anlamda mekânlar olmamalarına karşın, modernizm ile birlikte mimari mekân yapısal ve algısal olarak yalıtıma uğramış ve birbirinden bağımsız binaların mekânı karakterine bürünmüştür (Öksüz 2004).

Kentsel mekân tanımına dair farklı tanımlar getirmek mümkündür. Bir tanıma göre: Kentlerde, toplu yaşam sonucu ortak ya da kişisel gereksinmelerin karşılandığı, toplumun sosyo -ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, zaman içinde farklılaşan mekânlara kentsel mekânlar denilir. Kentsel mekânlar insanın yaşamıyla ilgili 4 ana işlevin barınma, çalışma, eğlenme, dinlenme ve ulaşım eylemlerini gerçekleştirdiği mekânlar bütünüdür (Gedikli 2004).

Bir başka tanıma göre: kentsel yapıların dışında kalan, kent arazisi üzerinde kurulu, kentlilerin kullandığı, kentle ilişkili olayların yer aldığı alanların tümüdür diye ifade edilmektedir (Bakan ve Konuk 1987).

Kentsel mekân, doğal ve yapılaşmış çevrenin oluşturduğu bir algı alanı, bir mimarlık ürünüdür. İnsanlar her gün zamanlarının büyük bir bölümünü kentsel mekânlarda geçirirler; daha başka bir deyişle, pek farkında olmasalar da, sürekli olarak mimari mekânlarda yaşarlar. İçinde yaşanılan mekânların, yaşama biçimini ve insan davranışlarını etkilediği açıktır (Hasol 1998).

Diğer bir tanımda ise: “Kentin insan yaşantısının öznel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, duygusal algı ve deneyimlerin bilince, kişiliğe ve anılara dönüştüğü yerdir.”(Eşkinat 1992).

Başarılı kentsel mekânlar çoğunlukla kaliteli bir yaşamın göstergesidirler. Bu mekânlarda aktivite, duyum zenginliği, estetik ve canlılık vardır. Relph ve Canter’a (1977, 1976) göre başarılı kentsel mekânlar üç gerekli elementi kombine etmelidirler:

- Fiziksel Yapı (oluşum)
- Algılanan Deneyim
- Aktivite

Sözü edilen bu üç bileşen aynı zamanda bir kentsel mekânın imgesinin oluşumunu sağlar. İmge, mekânın algılanması ve o mekânın kimliğini oluşturan kombinasyonu ile ortaya çıkar. Buradan yola çıkarak, başarılı kentsel mekânların birer kimliğe ve imgeye sahip oldukları söylenebilir. Kentsel yaşamın değişen olumsuz koşullarını olumluya doğru yönlendirmede kentsel mekânlar konusunda bir takım çalışmalar yapılması kaçınılmazdır. Yapılar, kentsel mekanlar ve kent mobilyaları içerisinde barındıran kentlerde “başarılı kentsel mekanlar” dan söz edilmelidir. Başarılı kentsel mekân kaliteli kentsel mekândır. Kaliteli kentsel mekân ise, kentli kılınma hali olarak tanımlanabilecek olan “kentlileşmeye” olanak tanıyan mekândır. Kentlileşen insan kente özgü yaşam biçimi ve davranış kalıplarını benimsemiş olan, kentsel çevre ile bütünleşen, kent yaşamına uyumlu bir katılımı olan insandır (Velioğlu vd. 1993).

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Wright (1974), güvenilir ve kabul edilebilir bir görsel peyzaj kalitesi değerlendirilmesinin gerekliliğini savunmuştur. Güvenilir etki değerlendirmesinin bazı tutumların sonuçlarının test edilmesini gerektirdiğini belirtmiştir. Peyzaj estetiklerinin ölçümünü Avustralya'da ki Kuzeydoğu Victoria'da, hızlandırılmış yetiştirme için ayrılmış bir bölgede niceleyici teknik kullanılarak yapmıştır.

Manzaranın görsel kalitesinin objektif olarak ve bilimsel anlamda tespiti güçtür, çünkü güzellik kısmen çevresel karakterlerle tanımlıdır ve geniş oranda kişisel yargıya bağlıdır (Meinig 1976).

Dearden (1981), “peyzaj değerlendirme tekniklerinde halk katılımı arzu edilir mi ve eğer öyleyse; bu tip tartışmalara halkın hangi üyeleri dâhil edilmelidir?” sorularını araştırmıştır. Planlamada yararlanılan peyzaj değerlendirme ve halk içerikli metotların başarılı bir birlikteliğinin metodolojik sorunlar nedeniyle henüz elde edilemediği sonucuna varmıştır.

Parkların ve yeşil alanların insanlar için önemi daha çok rekreasyonel ve sosyal aktivitelerle ilişkilendirilse de, insanların doğa ile görsel temele dayanan pasif ilişkilerden de önemli ölçüde psikolojik faydalar elde edebileceği belirtilmektedir (Ulrich *et al.* 1981).

Ulrich (1983) doğayı ve doğal manzaraları seyretmenin insanların psikolojik sağlığına olumlu etkileri olduğu hipotezinin geçerliliğini test etmek için bir dizi deney yapmıştır. Bunlardan ilkinde görsel peyzajın final sınavından çıkmış stresli öğrencilerin duygusal durumları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda doğa manzaraları seyreden öğrencilerin stresleri azalırken, yapılaşmış kent manzaraları seyreden öğrencilerin sınav çıkışındaki durumlarından daha stresli hale geldikleri gözlemlenmiştir. Honeyman (1990) daha sonra aynı çalışmayı kent ve doğa alanları

karişımı bir kategori daha ekleyerek tekrar etmiş, sonuçlar doğa ile karişık kent manzaralarının doğadan yoksun kent manzaralarına göre daha çok iyileşme sağladığını göstermiştir. Doğa manzaraları seyretmenin etkileri Ulrich (1981) tarafından İsveç'te gerçekleştirilen başka bir çalışmayla tekrar araştırılmış ve doğal manzaraların psikolojik faydalarının stresli olmayan bireylerde de ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Ulrich bu konu üzerindeki üçüncü araştırmasında (Ulrich *et al.* 1991) doğal manzaraları seyreden bireylerin fizyolojik ve psiko-fizyolojik tepkilerini (kalp atış hızı, kan basıncı, adale gerilimi, beyin dalgaları) ölçmüş, doğal manzaraları seyretmenin denekler üzerindeki gerilimi düşürdüğünü ve stresli durumdan iyileşmeyi hızlandırdığını kanıtlamış, stres ölçen değerler arasında da doğanın iyileştirici etkileri olduğu konusunda tam bir tutarlılık olduğunu göstermiştir.

Dearden (1984), genel peyzaj tipi ve çeşitli sosyo-ekonomik faktörlere göre; dört çeşit değişkenin peyzaj tercihleri üzerindeki etkisini, planlama eğitiminin, çevresel farkındalığın, alışılmışlığın etkisini araştırmak için bir araştırma yerine getirmiştir.

Katılımcılara 30 adet kent çevresi, kırsal alan ve yaban gibi farklı arazi kullanımlarını temsil eden renkli fotoğraf sunulmuştur. Genel peyzaj tercihleri ile alışılmış peyzaj tercihleri arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucuna varmıştır.

Hull *et al.* (1989) örnek manzaralar üzerinde yaptıkları görsel kalite değerlendirmesinde, bir manzaranın görülebilen sonsuz sayıda pozisyonu ve perspektifinin olduğunu, manzaranın görsel kalitesinin değerlendirilmesinde bu sonsuzluğun temel oluşturduğunu belirtmişlerdir. Manzara değerlendirmesi yapmak için katılımcıların da çektikleri fotoğraflar dikkate alınmış ve manzarayı ziyaret eden kişilerin görüşü olarak çalışmanın yöntemini oluşturmuştur.

Gökten (1991), ülkemiz için o yıllarda yeni bir deneyim olan mekâna ilişkin doyum olgusunu araştırmış ve toplu konutlar üzerinde inceleme yapmıştır, değerlendirmelerini anket çalışmalarıyla desteklemiş ve sosyal bir varlık olan insanın önce eviyle sonra çevresiyle ilişkilerini irdelemiştir.

Karaman (1993), Kentsel tasarım çevrelerinin tartıştığı temel konular anlam, kimlik ve imge oluşturmaktır. Kentlerin fiziksel büyümeleriyle artan görsel kirlilik nedeniyle bu tartışma böyle bir çalışmayı doğurmuştur.

Acar (1993) Trabzon-Rize karayolu ve yakın çevresinin doğal, sosyo-kültürel ve görsel değerlerinin peyzaj gelişimindeki rolü ve peyzaj planlaması açısından bir araştırma ile kıyı karayolunun peyzaj özellikleri ve görsel yapısı incelemiş, yol ile ilgili mevcut sorunlar araştırmıştır. Ordu-Hopa arası devlet karayolunun Trabzon-Rize arasında kalan 77 km.lik yol güzergâhını ve yakın çevresinin tüm doğal ve kültürel peyzaj özelliklerini içeren alanda, morfolojik yapı, jeolojik yapı, toprak yapısı, iklim ve hidrolojik durum ve bitki örtüsü, kültürel peyzaj faktörleri olarak yolun içinden geçtiği tarım alanları, ormanlık alanlar, endüstriyel tesisler, yol boyu tesisleri ve rekreasyonel alanlar incelenmiştir. Trabzon-Rize karayolunun sadece ulaşım işlevinden ziyade turizme ve rekreasyona yönelik manzara yolu niteliğine de kavuşabilmesi için uzun süreli planlama çalışmalarına gerek olduğu, bunu gerçekleştirmek için yol güzergahı ve çevresinde bazı alanlarda yapılacak düzenlemelerle koruma, rekreasyon ve ulaşım zonlarının ayrılarak yörede kentsel-kırsal nitelikli alanların bütünleşmesini sağlayan yol sisteminin kurulması gerektiği sonucuna varılmıştır.

21. yüzyılda tüm bilim dallarında ve her türlü alanda olan gelişmeler, kalite değerlendirme çalışmalarında yani yaşamsal kalite, çevresel kalite ve görsel kalite değerlendirme çalışmalarında da ortaya çıkmaktadır. Teknik olarak kuşbakışı görüntüler ve interaktif yürüyüşler sağlanabilmekte ve böylece peyzajdaki ekolojiyle ilintili olan coğrafi mekânsal çeşitlendirmeleri ve dokuları görmek mümkün olmaktadır. Ancak, bu sunumların peyzaj estetik kalitesinin kesin ve geçerli algılamasını desteklediği tam olarak net değildir. Peyzaj estetik kalitesi, o peyzajın o andaki fotoğrafının çekilerek ve arazide çalışma yapılarak daha iyi değerlendirmektedir. Bu yüzden, tam bir değerlendirme yapılabilmesi için, buna ek olarak hava fotoğrafı ve üç boyutlu görselleştirmeler de göz önünde bulundurulmalıdır. Peyzajın ekolojik kalitesi değerlendirilirken zamansal değişimleri de dikkate almak gerekir, fakat bu hava fotoğrafı ve üç boyutlu görselleştirmelerle yapılamamaktadır (Daniel 2000).

Ekolojik peyzaj dokularıyla alakalı olan zamansal değişimler peyzaj kalite değerlendirmesine ayrı bir boyut kazandırmaktadır. Zamansal değişimler ancak bilgisayara dayalı çevresel görselleştirme teknolojileriyle sağlanabilen hızlandırılmış (time-lapse) sunum tekniğiyle yapılabilir. Aslında bu ekolojik değişimler çok uzun yıllara yayılır ve bir insan hayatını da aşabileceği için incelemek çok zordur, ancak teknik olarak bu değişiklikleri görselleştirmek ve küçük bir zaman aralığına sıkıştırmak mümkündür. Bu yöntemin geçerli ve doğru olup olmadığı hep tartışılmaktadır, ancak daha mantıklı başka bir çözüm bulunmamaktadır (Daniel 2000).

Clay *et al.* (2000), çalışmalarında, bir bölümü USDA Orman Servisi tarafından bir bölümü National Park tarafından yönetilen Utah'ın güneyindeki yol koridoru için gözlemcilerin tercihlerinin değerlendirmesini ortaya koymuştur. Yoldaki manzara kalitesinin ölçümüne yönelik olarak elde edilen fotoğraflarla gözlemcilerin tercihleri belirlenmiştir. Sonuçlar, parktaki en yüksek tercihlerin, ormanla çevrili, ortada açık bir çayırılığın olduğu şekilde düzenlenmiş manzaralar olduğunu göstermiştir. Ormandaki koridorun yönetilen bölümlerindeki benzer manzaralar; çayırılık alanda çiftlik hayvanlarının mevsimsel olarak otlamasının etkileri yüzünden görünür bir şekilde daha az tercih edilmiştir.

Hagerhall (2001), Tercih kararlarında fikir birliği hem tatbiki hem de teorik açıdan peyzaj algılama araştırmasının ana konusudur. Tercih çalışmaları ve manzara kalitesi değerlendirmelerinin, planlama ve kanunda uygulanması bireyler arasında uzlaşmayı içerir. En azından bu değişkenlik meydana geldiğinde açıklanması mümkün olmalıdır. Farklılıklar sistematik olarak açıklanmazsa ve teoriye uymazsa, tercihler hakkındaki bilginin gelişigüzel, güvenilmez ve dolayısıyla işe yaramaz olduğu düşünülecektir.

Aynı çalışmasında Hagerhall; dikkate değer peyzaj görüntülerinin tercihlerindeki değişkenliği araştırmıştır. Varyansı incelemiş ve tercih/manzara kalitesi düzeyini, olası grup farklılıklarını ortaya koymuştur.

Crawford (2002), çalışmasında geleneksel görsel kalite uygulamalarına ek olarak uzaktan algılama yöntemini kullanmıştır. Çalışma iki evreden oluşmaktadır; birinci evrede tanımlı homojen alanlar bilgisayar ortamında kaplama malzemeleri ile kaplanır, ikinci evrede ise görsel değerlendirme kriterleri için yeni uygulamalar olan bilgisayar analizleri ve uydu fotoğraflarından faydalanılarak daha az maliyetle daha kısa zamanda daha geniş mekânlar için değerlendirmeler yapılabileceğini öne sürmüştür.

Hepcan (2003) Urla (İzmir) Kent Merkezi ve yakın çevresinde, her biri farklı peyzaj özelliğindeki 4 alandan aldığı video görüntüleri, fotoğraflar ve bu fotoğraflara ait fotomontaj görüntülerine görsel etki değerlendirmesi uygulamıştır. Ayrıca, Urla'nın mevcut sorunları ortaya koymuş, günümüz ve geleceğine yönelik olarak çözüm önerlerinde bulunmuştur.

Kaplan ve Hepcan (2004), Ege Üniversitesi Yerleşkesinde Yeşil Köşk-Petrol Ofisi benzin istasyonu arasındaki araç ve yaya paylaşımlı yolu temel alan görsel (etki) değerlendirme çalışması yapmıştır.

Arriaza *et al.* (2004), çalışmalarında, kırsal alanların görsel kalitesinin tahmin edilmesinde, ilgili yönetimlere bir metodoloji sunmaktadır. Uygulama, güney İspanya da bulunan Andalusia da Akdeniz bölgesine özgü iki kırsal sahada yapılmıştır. Anketlerde kullanılan fotoğraflarda: insan yapımı oluşumlar, tarımsal alanlar, hububat alanları, zeytinlikler ve doğal parklar yer almıştır. Sonuçlara göre; fark edilen görsel kalitenin artmasının; kırsal alanın el değmemiş olması, insan eliyle yapılmış ve iyi korunmuş yerlerin görünümü, bitkilerin kapladığı alan yüzdesi, dağ görüntüsü ve renk kontrastı, parametreleri ile doğru orantılı olduğu belirlenmiştir.

Özgüner (2004), Görsel peyzajın final sınavından çıkmış stresli öğrencilerin duygusal durumları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda doğa manzaraları

seyreden öğrencilerin stresleri azalırken, yapılaşmış kent manzaraları seyreden öğrencilerin daha stresli hale geldikleri gözlemlenmiştir.

Güngör ve Arslan (2004) Beyşehir ilçesinin görsel kalite değerlendirmesini; element bazlı değerlendirme, görsel bazlı değerlendirme, alan bazlı değerlendirme olarak üç kısımda incelemiştir. Element bazlı değerlendirme; görsel kaliteyi, tercih edilen görsel elemanların varlığı ya da yokluğu olarak tanımlar. Görsel bazlı değerlendirme; mevcut manzaradaki peyzaj elemanlarına değer biçer. Alan bazlı değerlendirme peyzajdaki farklı alanların görsel kalite değerlendirmesinde birden fazla noktada yapılan değerlendirmedir.

Karahan ve Yılmaz (2004), görsel kalite analizi yöntemini kullanarak, Erzurum-Rize karayolunun manzara yolu olarak kullanılmasını önermiştir.

Val *et al.* (2005) Akdeniz iklim peyzajında peyzaj görsel niteliklerinin ve uzaysal örnek dizinleri arasındaki ilişkileri belirlemek için bir çalışma yaparak peyzaj görsel kalitesi ve peyzaj yapısal özellikleri arasındaki ilişkinin analizini çevresel araştırma anlayışıyla belirlemiştir. Görsel estetik kalitesinin oranı ve peyzaj uzaysal örnekleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için 8 manzara fotoğrafını 98 katılımcı 11 görsel nitelik için değerlendirmiştir. Sonuç olarak peyzaj heterojenliğinin görsel estetik kalitesinin belirlenmesinde önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır.

Acar ve Kurdoğlu (2005), ekosistemlerin görünen yüzleri olan görsel peyzaj değeri ve bu peyzajlara ait değerlendirmeler de özellikle peyzajın doğal yapısı ile görsel yapısı arasında pozitif ilişkiler olduğu, dolayısıyla bu ilişkilerden yararlanarak bu alanların planlama çalışmalarında görsel kalite değerlerinin de önemli bir indikatör olabileceğini belirtmektedir. Örnek alan olarak ülkemizin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın seçildiği bu çalışma, bir görsel kalite araştırmasını içermektedir. Alandan çekilen birçok fotoğraftan yararlanarak seçilen 30 fotoğraf üzerinde; görsel kalite değeri ile görsel tercih üzerinde etkili olan faktörler (10 ana ve 40

alt faktör) detaylı bir çalışma ile belirlenmiştir. Görsel kalite ile peyzaj özellikleri arasındaki ilişkiyi açıklamak için gerçekleştirilen regresyon analizi sonucunda; doğallığa ait R^2 değeri 0,482 olurken, doğallık ile göl oranı arasında R^2 değeri 0,641 ve doğallık ile göl oranı ve sis oranı arasındaki ilişkide R^2 değeri 0,694 olarak bulunmuştur. Belirlenen ana peyzaj ünitelerine ait görsel kalite tercihleri, Milli Park'ın gelecek planlama çalışmalarına yönelik değerlendirmelerde etkili olabileceği sonucuna varmışlardır.

Van den Berg and Koole (2006), Hollanda'da 6 çalışma alanında, 500 sakin arasında, doğal oluşum peyzajın görsel tercihlerini araştırmıştır. Araştırmanın temel amacı; insanların doğal oluşum peyzajlar için görsel tercihleri konusunda daha fazla bilgi elde etmek olmuştur.

Akyol (2006), çalışmasında kent mobilyalarının olması gereken tasarım ve kullanım süreçlerini görsel analiz ve anket çalışmalarıyla incelemiş çıkan sonuçlar ekseninde değerlendirmeler yapmış ve ülkemizde kent mobilyaları konusundaki eksikliklere yönelik önerilere yer verilmiştir.

Bulut (2006), Kemaliye (Erzincan) ilçesi ve yakın çevresinde Nisan 2004-Kasım 2006 tarihleri arasında yürüttüğü çalışmada, Kemaliye ve yakın çevresinin doğal, kültürel ve görsel zenginliklerini göz önüne alarak alternatif turizm potansiyelini belirlemiştir. Araştırma alanı 7 ayrı peyzaj tipine ayrılarak, görsel kalite analizi yapılmıştır. Planlamaya yön vermek amacı ile Kemaliye halkı (125) ve ilçeye gelen ziyaretçilerle (75) birebir anket çalışması yapılmıştır. Alternatif turizm planlaması kapsamında yürütülen araştırmada, Kemaliye ve yakın çevresi doğal, sosyo-ekonomik ve rekreasyonel kaynak değerleri, görsel zenginlikleri ile alan için uygun olan alternatif turizm aktiviteleri belirlenerek alternatif turizm potansiyeli ortaya konulmuştur. Araştırma sonucunda Kemaliye ilçesi ve yakın çevresinin alternatif turizm potansiyelinin çok yüksek olduğunu vurgulamış, öneriler sunmuştur.

Bozhüyük (2007), Hızlı ve çarpık kentleşme sonucunda bozulan tarihi çevreler kendi kimliklerini koruyamamakta ve bu sorunun baskısı altında kalmaktadırlar. Kentlerde yapılacak herhangi bir düzenlemenin öncesi ve sonrasında oluşturacağı görsel potansiyeli ortaya çıkarmak amacıyla yapılan görsel etki değerlendirme çalışmaları günümüzde daha da önem kazanmaktadır. Bu çalışmada Erzurum kent merkezinde bulunan tarihi eserler ve çevrelerine ait görsel etki değerlendirmesi yapılmıştır.

Kıroğlu (2007), Erzurum kenti ve yakın çevresindeki farklı rekreasyon alanlarının görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirmesini anketler vasıtasıyla yapmıştır. Altı farklı rekreasyon bölgesinde otuzar kişilik gruplara uygulanan anketlerde her bir bölge için sekizer fotoğraf için değerlendirme yapılmıştır.

Bulunaz (2007), İnsanların toplu yaşamalarıyla başlayan süreç kent yaşamını önemli bir hale getirmiştir. Kent kavramının gelişmesiyle insanlar daha düzenli ve sistemli bir hayat tarzı edinmişlerdir. Sosyal yaşamlarını ve işlerini kent düzeni içinde düzenlemişlerdir. Bir arada modern ve çağdaş bir yaşam sürmek istemişlerdir. Kent yaşamı, sosyal ve kültürel açıdan en gelişmiş yaşam biçimidir. Bu kentsel yaşam süreci beraberinde çeşitli pazarlama tekniklerini de getirmiştir, çalışma kentsel yaşama dâhil olan bu pazarlama tekniklerinin kent peyzajı açısından değerlendirmesini yapmaktadır.

Topay ve Gül (2009) kentsel peyzaj düzenlemelerinin kentsel imge ve kentin kimlik kazanmasındaki rolü adlı çalışmalarında kentlerin ancak bir kimlikleri olduğunda varlıklarını sürdürebileceğinden bahsetmişlerdir. Ayrıca kent insanının her türlü dış mekân gereksinimlerini karşılamak üzere yapılan peyzaj düzenlemelerinin, kentin yaşanabilir olması ve algılanması noktasında yapacağı katkılar, planlı kentleşme ve kimlik sorunu üzerinde durulmuştur.

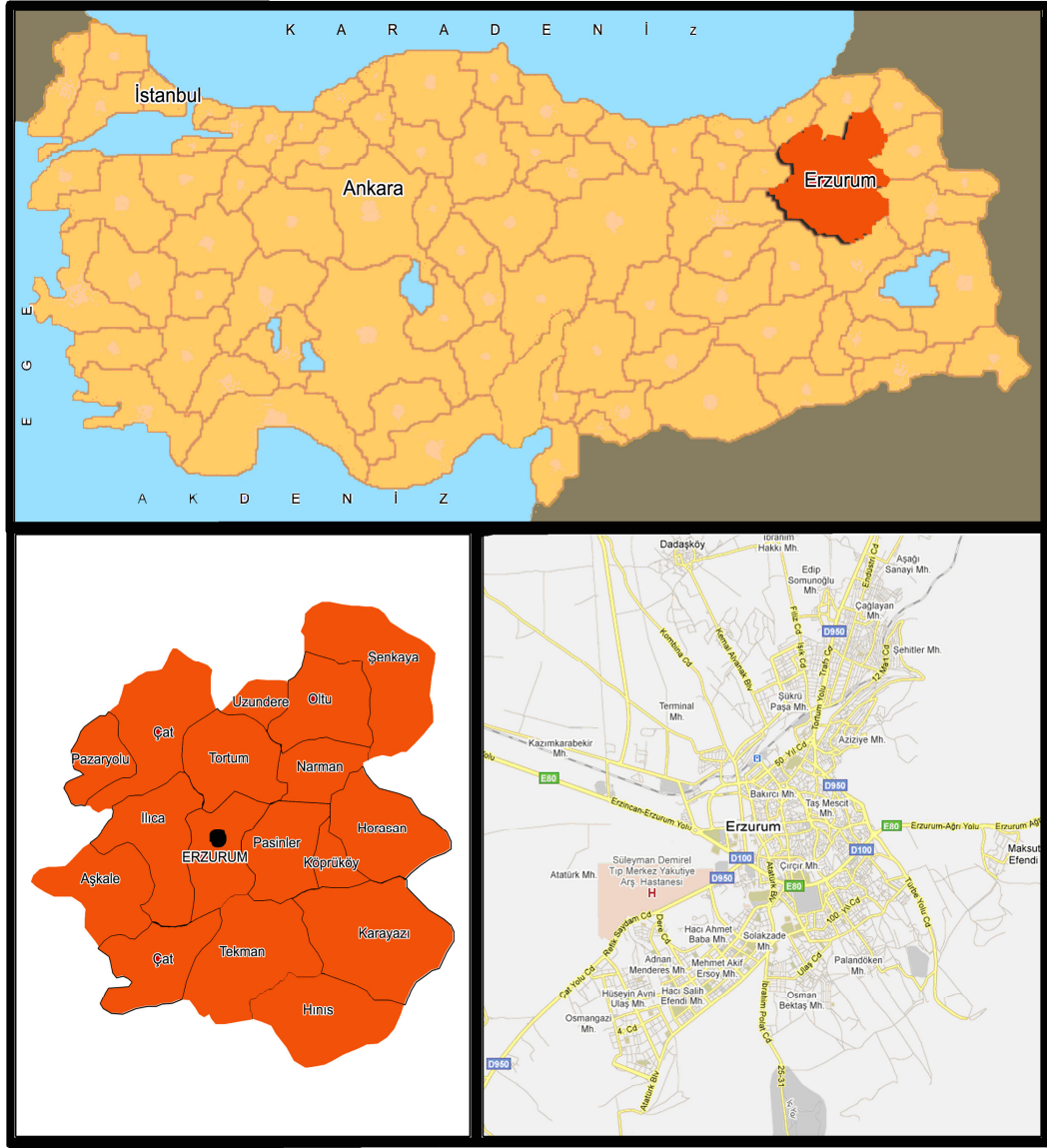
Sezen (2009), Erzurum – Bayburt – Of karayolu güzergâhının manzara yolu olarak değerlendirmesine yönelik görsel analizi yapmış, görsel kaliteyi belirleyen unsurlar olan; manzara güzelliği, heyecan vericilik ve çekicilik, su etkisi, renk etkisi, doğal bitki

örtüsü, yol manzarası, rekreasyonel değer, pastoral görünüm, arazi formu, doğallık, otantiklik, orijinallik, panoramik görünüm, güven verme, canlılık, birlik ve bütünlük, kültürel değer gibi kıstaslarla değerlendirmesini yapmış; Erzurum- Bayburt-Of karayolu güzergâhının manzara yolu olarak değerlendirilmesi için doğal, kültürel ve görsel değerlerinin yüksek olduğu sonucuna varılmış ve önerilere yer verilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

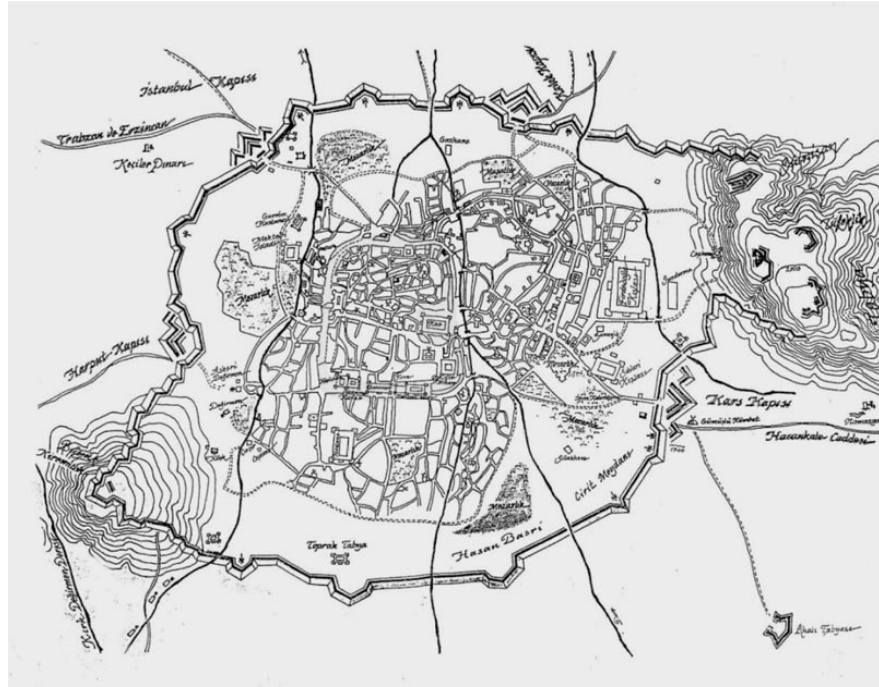
Çalışma materyali Erzurum Kent merkezinde çekilen fotoğraflardır. Erzurum, Doğu Anadolu bölgesinde 39 - 55 kuzey enlemi 41-16 doğu boylamı üzerinde bulunmaktadır. İl, kuzeyden Artvin-Rize, batıdan Bayburt -Erzincan, güneyden Bingöl-Muş, doğudan Ağrı -Kars illeri ile çevrilmiş olup genel sınırları içinde 25.066 km² dir. Topraklarının bir kısmı Karadeniz bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu alan toplam yüz ölçümünün %30'u kadardır. İl arazi büyüklüğü bakımından Türkiye'nin 4. büyük ilidir. Nüfusu 2009 yılsonu itibariyle 774.207 'dir(Anonim 2010a). Çalışma alanının konumu Şekil 3.1'de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Çalışma alanının konumu

Kafkasya, İran, İç Anadolu ve Mezopotamya doğal yollarının ana kapısı üzerinde bulunan Erzurum, yerleşim konumu nedeniyle ilkçağlardan günümüze kadar önemini kaybetmemiştir. Tarihi M.Ö. 4000 yıllarına kadar giden Erzurum'un stratejik önemi nedeniyle defalarca el değiştirmiş ve 1514 yılında Osmanlı ülkesine katılmıştır. Osmanlılar zamanında bir sınır kenti olma özelliği gösteren Erzurum 18. yüzyıla kadar kent kalesi içerisinde sıkışarak kalmıştır. Şekil 3.2'de görüldüğü gibi sonraları kent surları dışına taşmaya başlayan ve gelişen kent 1916 da Rus işgalinden sonra önemini

yitirmiş kent yeniden harabe haline dönmüştür. Bu durum Cumhuriyet devrine kadar sürmüştür (Konyalı 1960). 6000 Yıllık bir geçmişe sahip olan Erzurum, coğrafi konumu nedeniyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Kale içerisinde sıkışarak sürekli savunmaya yönelmiş olan kent merkezinde mahalleler birbirine yakın olup, adeta iç içe girmiştir. Romalılar ve Bizanslılar zamanında yapılan eserler çeşitli işgallerde yıkılmış, Selçuklular ve Osmanlılar zamanında yapılan eserlerin bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir.

Şekil 3.2. Yzb. Fuat Bey tarafından çizilen Erzurum haritası (1904)

Cumhuriyetin ilanıyla Erzurum'un fiziksel yapısında belirgin değişiklikler hemen olmamıştır. Kentin esas çekirdeği kale ve etrafındaki mahallelerden oluşmaktadır. Kentin ana planını kale ve onun surları oluşturmaktadır olup, Cumhuriyet devrinde de kent savunmasına yönelik tarihi özelliklerini korumuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında bütün ülkede olduğu gibi Erzurum'da da hızlı nüfus hedef alınmış 1927-1930 yılları arasında kent nüfusu 3 kat artmıştır. Hızlı nüfus artışı birçok sorunu da birlikte getirerek kent yapısının bozulmasına ve sağlıksız kentleşmeye neden olmuştur. Günümüzde hala

yoğun olarak kullanılan Cumhuriyet Caddesi'nin 1930'lu yıllarda da benzer şekilde kullanıldığını Şekil 3.3 ortaya koymaktadır. Erzurum'da demiryolunun hizmete girmesiyle ekonomik ve sosyal yapıda meydana gelen değişimler, buna bağlı olarak konaklama ve hizmet sektörünün gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Kentin planı ve sağlıklı gelişimi için Fransız kent mimarlarından J.H. Lambert'e kentin planı çizdirilmiş ve plan 1939 yılında tamamlanmıştır. Lambert'in yapmış olduğu imar planının Erzurum'un modernleşmesinde önemli bir başlangıç oluşturması nedeniyle planın ana çizgileri şöyle özetlenebilir (Güçlü,1989)

Yol Durumu;

- 1- Kentin ana çekirdeği etrafında 18 metre genişliğinde eski kentin sur izlerini takip edecek ana sirkülasyon,
- 2- Güney ve doğuyu birbirine bağlayan yeni konut alanlarıyla istasyon arasını birleştiren ikinci ana yol,
- 3- Kentin çevresinde, kenti kuşatması önerilen yeşil kuşağın cadde ve park sistemi ile değerlendirilerek bir gezinti yolu sağlanması,
- 4- Kentin kuzey-batısında havaalanının kurulması,
- 5- Cumhuriyet caddesinin etkinliğinin artırılması, caddenin uzatılması ve bu arter üzerine Atatürk anıtının yapılması,
- 6- Kentin gelecekteki gelişimi düşünülerek 40 m genişliğinde bir çevre yolu planlanmıştır.

Yerleşim Durumu:

- 1- Halkın oturacağı bölgeler
- 2- İşçi ve esnaf mahalleleri
- 3- Karma bölgeler
- 4- İstasyon civarındaki yeni mahalleler

Park Alanları:

- 1- Park alanları ve ağaçlı yollar
- 2- Sonraki kullanımlar için bekletilen alanlar
- 3- Park ve koruluklar

Tarihi alanların çevresinin açılarak yeşillendirilmesi, mahalle parklarının oluşturulması, kent çevresinde büyük park alanlarının planlanması konusunda önerilerde bulunmuştur. Planın yapıldığı zaman 50000 nüfuslu Erzurum'a 100.000 nüfusu içerecek ve bu nüfusun sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde geleceğe yönelik planlama yapılmıştır. Kişi başına 2,6 m² yeşil alan 6 m² boş alan, 1 m² çocuk başına çocuk parkı düşünülmüştür.

1939 yılında kısmen uygulanmaya başlanan Lambert planı kentin görünümünü değiştirmeye başlamıştır. Ancak planda yeşil alana fazla yer ayrıldığı, çeşitli hayal ürünlerine yer verildiği düşüncesiyle planı uygulamama eğilimleri artmıştır. Bu nedenle uygulamadan vazgeçilmiş ve 1957 yılında ikinci İmar planı hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni imar planı da mevcut sorunlara yeterince çözüm getiremeyince İller Bankası tarafından 1966 yılında imar planı yarışması düzenlenmiştir. Bu yarışmada birinci gelen, mimar Zeki Yaparın projesi yürürlüğe konulmuştur. Bu imar planının hazırlanmasında kent alanı çok geniş tutularak kişi başına 7 m² yeşil alan planlanmıştır. Ancak bu projede 1972-1977 yılları arasında 1000 e yakın değişiklik ön görülmüş ve bunun 500 ü bakanlıkça onanmıştır (Kırzioğlu 1982). 1940'lı yıllarda yaya yolu olarak kullanılan Taşmağazalar (Şekil 3.4) 70 yıl sonra yeniden aynı şekilde kullanılmaya başlanmıştır. 1950'li yıllarda Cumhuriyet Caddesinde ortadan geçirilen bir refüj ve onun bitkilendirilmesiyle kullanılmıştır (Şekil 3.5, Şekil 3.6). Günümüzde hala ayakta olan saat kulesinin 1960'lı yıllardaki görünümü Şekil 3.7'de verilmiştir.

Şekil 3.3. Erzurum Cumhuriyet Caddesi (1930'lar)

Şekil 3.4. Erzurum Taşmağazalar Caddesi (1940'lar)

Şekil 3.5. Erzurum Cumhuriyet Caddesi (1949)

Şekil 3.6. Erzurum Cumhuriyet Caddesi (1950'ler)

Şekil 3.7. Erzurum Genel Görünüm (1960)

3.1.1. Erzurum'un doğal özellikleri

Erzurum, Fırat nehrinin başlangıcı olan Karasunun yukarı havzasında kendi adı ile anılan geniş Erzurum Ovasının güneydoğusundaki Palandöken dizisinin Eğerli Dağ (2974 m.) eteğinde ve deniz seviyesinden 1850-1980 m. yükseklikte eğimli bir yüzeyde bulunmaktadır. Doğu-batı yönünde ovalık Pasinler-Erzurum ovaları kuzey-güney yönünde dağlık görünüştedir. Her iki ova, tektonik olaylar sonucu kırılmalardan meydana gelmiş çöküntü ovalarıdır. Kuzeydeki dağlar: Doğudan batıya doğru Çilligül, Yeniköydüzü, Ziyaret Tepesi, Kargapazarı, Gâvur Dağları Dumlu Tepesi Yeşerçöl, Kop dağlarıdır.

Güneydekiler: Akbaba, Sakaltutan, Nalbant, Şahveled, Alibaba, Dumanlı, Turnagöl, Palandöken ve Karagöl dağlarıdır. Kent, Anadolu-Kafkasya-İran demiryolu bağlantısında olup ortaçağdan beri, İnan-Hint ve Orta Asya ticaretinin Akdeniz ülkelerine giden yol boyu üzerinde çok önemli bir konaklama ve canlı bir alış-veriş

ticaret merkezi olmuştur. Tiflis-Kars üzerinden gelen Kafkas Yolu ve Tebriz-Doğubayazıt'tan geçen Kuzey İran Yolu; diğer taraftan Sivas üzerinden Diyarbakır-Irak-Suriye-Basra körfezine ve Akdeniz kıyılarına giden yollar ile yine Sivas üzerinden Ankara-İstanbul, Ankara-İzmir'e giden yollar burada birleşir. Kuzey Anadolu dağlarını Kop ve Zigana geçitleri üzerinden aşarak Trabzon'da Karadeniz'e ulaşan transit yolu da Erzurum'dan geçmektedir. Bu tarihi yollara ilaveten Erzurum İspir üzerinden Rize'ye, Bingöl üzerinden Diyarbakır iline bağlanmış durumdadır.

2007-2011 yılları verilerine göre; Erzurum'da en sıcak ay Ağustos, en yüksek sıcaklık ortalaması 19 C'dir. Yıllık yüksek sıcaklık ortalaması 11 C'dir. Yapılan istatistiklere göre Temmuz ayında en yüksek sıcaklık ortalaması 26 C Ağustosta en yüksek ortalaması 26 C'dir. Toprak üstü ortalama sıcaklık: 5 C 204,4 gün, 10 C 149,2 gündür. Donlu günler ortalaması 156,6'dır. Aralık ve Ocak ayları bütünü ile donlu geçmektedir. Şiddetli donlu günler Kasım, Aralık, Ocak, Şubat, Mart aylarında devam etmektedir. 0 C ve altındaki en erken donlu gün Ekim sonunda başlar, Mayıs ortalarında biter. Erzurum'da şiddetli ve uzun bir kış mevsimi hüküm sürmektedir

Bölge genellikle Sibiryas antisiklonu ve Basra siklonu etkisi altındadır. Kış aylarında Sibiryas antisiklonunun etkisinde bulunmaktadır. Rüzgâr GD(Keşişleme), GB(Lodos), G(Kible) yönlerindedir. İlkbaharda, Sibiryas antisiklonunun etkisi yavaş yavaş azalmaya başlar, kararsız bir rüzgâr ve sıcaklık hüküm sürer. Mayıs sonlarından itibaren kararsız haller de ortadan kalkar. Yaz mevsiminde Asya da geçici olarak teşekkül eden termal siklon merkezinin etkisi altındadır. Rüzgârlar Güneydoğusu, Poyraz ve Yıldız yönlerindedir. Sonbaharda Basra termal siklonunun etkisi altındadır. Rüzgârlar Keşişleme ve Kible yönlerindedir. Özet olarak şehirdeki rüzgârlar çok yönlü ise de hâkim rüzgâr yönü lodostur.

Nisbi nem ortalaması %61'dir. Kenti etkileyen basınç merkezlerinin sık sık değişmesi, sıcaklığın fazla düşük olması nedeniyle nem aynı seviyede kalabilmektedir.

Erzurum akarsu kaynakları bakımından çok zengindir. Türkiye'nin en yüksek yerlerinden olan il toprakları, sıradağlar ve yüksek yaylalarla kaplıdır. Karların erimeye başladığı Mart sonlarından Haziran sonlarına değin akarsular için kabarma dönemidir. Akarsu yataklarının derin olması nedeniyle genellikle su taşkınlığı meydana gelmez. Erzurum İli, Çoruh, Aras ve Fırat havzalarının birleşme noktasındadır. Üç havza ana akarsu kaynaklarını Erzurum dağlarından alır (Anonim 2010b).

İl merkezinde egemen doğal bitki örtüsü step formasyonudur. Orman örtüsü pek yaygın değildir. Bu örtünün alt sınırı 1900-2000 metrelerde başlamakta ve üst sınır 2400 metrelerde son bulmaktadır. Başlıca orman örtüsü alanları Oltu Olur ve Şenkaya ilçelerindeki sarıçam ve meşe ormanlarıyla Erzincan-Aşkale sınırlarında rastlanan meşe ormanlarıdır. İl arazisinin %60' tan biraz fazlası steplerle kaplıdır. Bu doğal bitki örtüsü yer yer keven topluluklarıyla verimsiz hale gelse de geniş alanlarda mera hayvancılığına uygun verimli çayırliklar durumundadır (Anonim 2009).

3.2. Yöntem

Çalışma alanı olarak belirlenen Erzurum Kent merkezinde 01.02.2010 tarihi ile 01.09.2010 tarihleri arasında; 8.1 mega piksel çözünürlüklü Casio Exilim dijital fotoğraf makinesiyle kentin farklı bölgelerinden 657 kare fotoğraf çekimi yapılmıştır. Fotoğrafların örnekleme konularına bağlı olarak günün farklı saatlerinde yapılmıştır.

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren-örneklem, veri toplama teknikleri, veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel çözümleme teknikleri sunulmuştur.

3.2.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırma betimsel yöntem ve ilişkisel tarama modeline göre modellenmiştir. Deneklerin var olan özelliklerine hiçbir değişiklik yapılmaksızın veri toplanarak, var olan durum hakkında deneklerin görüşleri alınmaya çalışılmıştır.

Betimleme yöntemi geçmişe ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, kendi şartları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır. Olayı değiştirme ve etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan bilmek istenen şeyi gözleyip belirleyebilmektir. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir.

3.2.2. Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Atatürk Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen Atatürk Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı, Endüstri Mühendisliği, İlahiyat ve Beden Eğitimi bölümlerinde eğitim gören 100 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrenciler her bir fakültenin 4. sınıf öğrencileridir. Anket çalışması sırasında öncelikle öğrencilere çalışmayla ilgili genel bir açıklama yapılmıştır, daha sonra bireysel özellikleriyle ilgili olan 8 soruluk kısmın doldurulması istenmiştir. Çizelge 3.1 'de öğrencilerden doldurulması istenen Ölçek kısmında ise; görsel kalite analizi açısından beş konu başlığı belirlenmiştir bunlar:

- Cephe Kaplama Malzemeleri
- Çocuk Parkları
- Görüntü Kirliliği
- Kent Simgesi
- Kent Donatıları'dır.

Çizelge 3.1 Görsel kalite analizi değerlendirme çizelgesi.

		DOĞALLIK					ORJİNALLIK					RENKLİ/CANLI					RAHATSIZ EDİCİ					KORKU VERİCİ				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
KENT DONATILARI	A1																									
	A2																									
	A3																									
	A4																									
	A5																									
KENT SİMGESİ	B1																									
	B2																									
	B3																									
	B4																									
	B5																									
KENT DONATILARI	C1																									
	C2																									
	C3																									
	C4																									
	C5																									
KENT DONATILARI	D1																									
	D2																									
	D3																									
	D4																									
	D5																									
KENT DONATILARI	E1																									
	E2																									
	E3																									
	E4																									
	E5																									

3.2.3. Veri toplama araçları

Bu araştırma sırasında ilgili tüm tezler, kitaplar, meslek alanlarında yapılmış önceki araştırmalar ve konuyla ilgili diğer tezlere ulaşılmaya çalışılmış kütüphaneler ve internet ağı ayrıntılı olarak taranmıştır. Anket parametrelerinin belirlenmesinde daha önce görsel kalite analizi yapılan çalışmalardan (Fuante de Val *et al.* 2005; Acar ve Kurdoğlu 2005; Clay and Daniel 2000; Bergen *et al.* 1995; Clay and Smidt 2004; Tahvanainen *et al.* 2001; Arriaza *et al.* 2004; Habron 1998; Meitner 2004) yararlanılmıştır.

Tüm fotoğraflar peyzaj mimarlığı bölümü öğretim üyeleri ve yüksek lisans öğrencileri ile değerlendirilmiş belirlenen konu başlıklarına uygun fotoğraflarla ilgili görüşleri alınmıştır. Fotoğraflarda yeterli bulunmayan bazı başlıklar için internet üzerinden fotoğraflar seçilmiştir. Seçilen fotoğraflar Şekil 3.8, Şekil 3.9, Şekil 3.10, Şekil 3.11 ve Şekil 3.12’de verilmiştir.

Bu araştırmada, veri toplama amacı ile bir anket ve bir ölçek kullanılmıştır. İlk bölümde yer alan ankette öğrencilerin bireysel özelliklerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin Erzurum ili hakkındaki görüşlerine ilişkin de ifadeler bulunmaktadır.

İkinci bölümde yer alan ölçekte ise öğrencilere; Erzurum kent merkezinde çekilen fotoğraflar arasından her bir kategori için belirlenen 5’er adet fotoğraf Power point programına taşınmış, görsel kalite değerlendirme çalışmasına katılan katılımcılara sunulmuştur. Katılımcılardan her bir fotoğraf için 1’den 5’e kadar, verilen görsel kalite parametreleri(doğallık, orijinallik, renkli/canlı, rahatsız edici ve korku verici) ışığında puanlandırma yapmaları istenmiştir. Çalışma konusunda katılımcılar bilgilendirilmiş, puanlandırma şekli açıklanmış, her slayt ortalama 1,5 dk. içerisinde değerlendirilmiştir.

Şekil 3.8. Cephe kaplama malzemelerine ait fotoğraflar

Şekil 3.9. Çocuk parklarına ait fotoğraflar

Şekil 3.10. Görüntü kirliliğine ait fotoğraflar

Şekil 3.11. Kent donatılarına ait fotoğraflar

Şekil 3.12. Kent simgesine ait fotoğraflar

3.2.4. Analiz yöntemi

Araştırma yönteminin temel aşaması olan görsel kalite analizi yönteminin belirlenmesinde ise Daniel and Boster (1976) tarafından görsel kalite değerlendirme için geliştirilen Manzara Güzelliği Değerlendirme en çok kullanılan yöntemdir (Bergen *et al.*1995; Clay and Daniel 2000; Clay and Smidt 2004). Bu yöntemden yola çıkarak Fuente de Val *et al.* (2005), Acar ve Kurdoğlu (2005), Clay and Daniel (2000), Bergen *et al.*(1995), Clay and Smidt (2004), Tahvanainen *et al.* (2001), Arriaza *et al.*(2004), Habron (1998), Meitner (2004)'ün yapmış olduğu çalışmalardan yararlanılmıştır.

3.2.4.a. İstatiksel analiz

Araştırma için gerekli veriler deneklere uygulanan anket yoluyla elde edilmiştir. Anket yoluyla elde edilen ham veriler bilgisayara aktarılmıştır. Araştırmanın ana problemine cevap bulma sürecinde, SPSS 17.0 (Statistical Package for The Social Science) programından yararlanılmıştır.

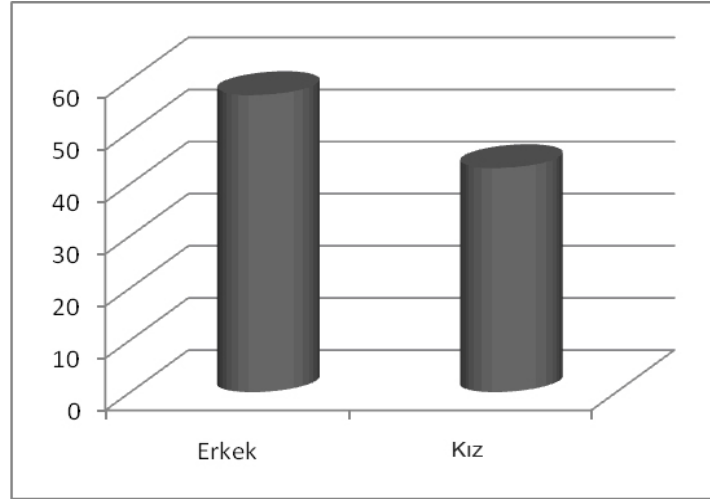
Araştırmanın problemlerinin çözümlenmesinde bireysel özelliklere ilişkin frekans tablolarından ve sütun grafiklerinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin kendilerine gösterilen fotoğraflara ilişkin görüşlerindeki farklılaşmalar Bağımsız Örneklem T Testi ve Varyans Analizi ile incelenmiştir. Varyans Analizinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların belirlendiği grupların tespit edilmesinde ise Post Hoc Testleri kullanılmıştır. Tüm istatistiksel testler için anlam düzeyi 0.05 olarak dikkate alınmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1 Bireysel Soruların Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu bölümünde kullanılan anket ve ölçeğe ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Frekans dağılımları yardımıyla yorumlanan demografik özellikler grafikler yardımıyla açıklanmıştır. Farklı eğitim alan; 4 fakülteden toplam 100 öğrenciye uygulanan anket sonuçlarına göre; ankete katılan öğrencilerin 38'i 22 yaşında, 20'si 21 yaşında, 20'si 23 yaşında ve 10'u da 29 yaşındadır.

Ankete katılan öğrencilerin 57'si erkek iken, 43'ü de kızdır. Cinsiyet değişkenine ilişkin frekans dağılımlarına genel olarak bakıldığında araştırmaya katılan erkek ve kız öğrencilerin sayılarının birbirine yakın değerler olduğu görülmektedir. Cinsiyet dağılımlarına ilişkin grafik Şekil 4.1'de verilmiştir.

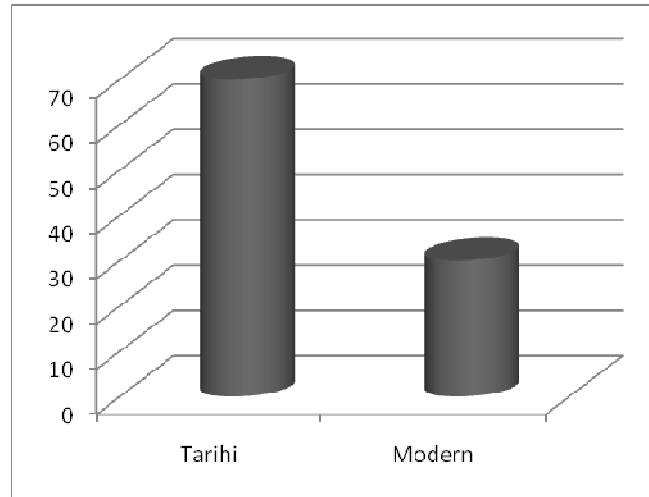
Şekil 4.1. Ankete katılanların cinsiyet dağılımları

Ankete katılan öğrencilerin 25'i Peyzaj Mimarlığı, 25'i Endüstri Mühendisliği, 25'i İlahiyat ve 25'i de Beden Eğitimi bölümlerinde eğitim görmektedir. Eğitim görülen

bölüm değişkenine ilişkin dağılımlara genel olarak bakıldığında her bölümden eşit sayıda öğrencinin olduğu görülmektedir.

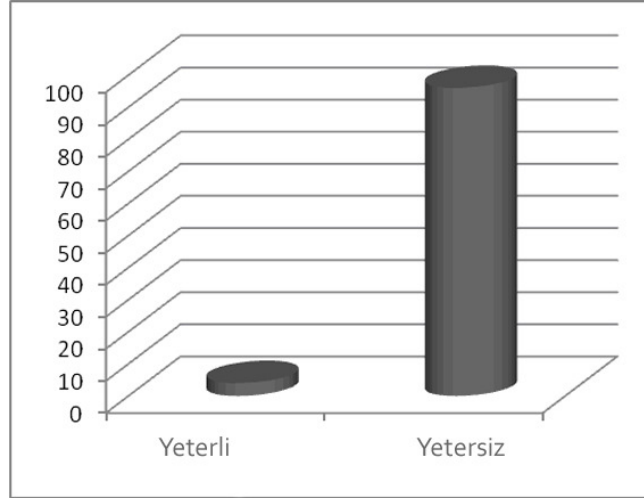
“Erzurum denildiğinde aklınıza ilk gelen şey nedir? “ sorusuna verilen cevaplarda %30 ile soğuk, %23 ile kar, % 15 ile kış, % 14 ile Palandöken şeklinde cevaplamıştır.

Araştırma katılan öğrencilerin Erzurum’un tarihi mi yoksa modern yapısı mı ilginizi çeker sorusuna verdikleri yanıtlarda 70’inin ilgisini tarihi binalar çekerken, 30’unun ilgisini de modern binalar çekmektedir. Dağılımlara ilişkin grafik Şekil 4.2’te verilmiştir.

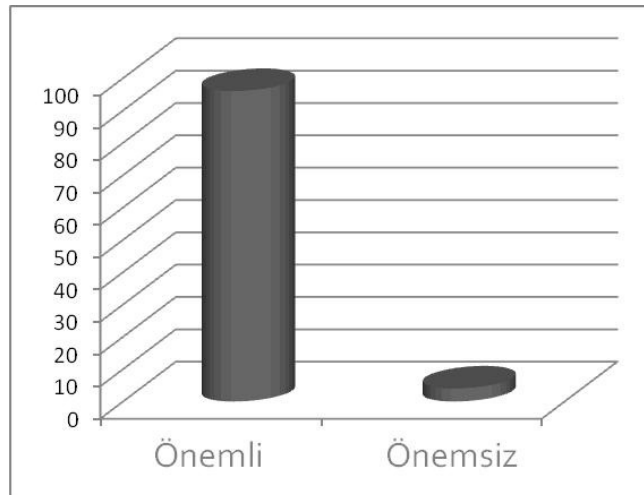
Şekil 4.2. Katılımcıların tarihi ve modern yapı karakterlerine olan ilgisi

Araştırmaya katılan bireylerin Erzurum şehir merkezindeki yeşil alanların yeterliliği hakkındaki görüşlerine göre öğrencilerin 4’ü yeşil alanları yeterli bulurken, 96’sı da yetersiz bulmaktadır. Yeşil alanların yeterliliğine ait görüşlere ilişkin dağılımlara genel olarak bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun yeşil alanları yetersiz bulduğu görülmektedir. (Şekil 4.3 ’te verilmiştir.)

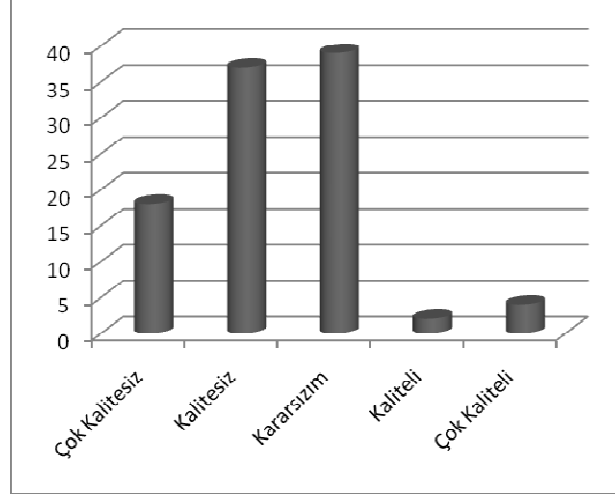
Şekil 4.3. Erzurum'daki yeşil alanların yeterliliği

Araştırmaya katılan öğrencilerin görselliğe önem vermelerine ilişkin soruya öğrencilerin 96'sı önem veririm derken, 4'ünün ise önem vermediği belirlenmiştir. Görselliğe önem verme durumlarına ilişkin dağılımlara genel olarak bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun görselliğe önem verdikleri görülmektedir.(Şekil 4.4)

Şekil 4.4. Görsel kalitenin önemlilik durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin Erzurum'un görsel kalite değerlendirmesine göre; öğrencilerin 18'ine göre çok kalitesiz, 37'sine göre kalitesiz, 2'sine göre kaliteli ve 4'üne göre de çok kalitelidir. Ayrıca 39 kişi de kararsız kalmıştır. Dağılımlara ilişkin grafik Şekil 4.5'da verilmiştir.

Şekil 4.5. Erzurum'un görsel kalitesinin değerlendirilmesi

4. 2. Anket sonuçlarının istatistik analizi

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Cephe Kaplama ile ilgili fotoğraflara verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin T Testi sonuçları çizelge 4.1'de verilmiştir. Buna göre erkekler için elde edilen ortalama 64,1228 iken, kız öğrencilere ait ortalama puan 61,2326 olarak elde edilmiştir. Ortalamalar arası farklılıklar T Testi ile sınanmış ve elde edilen 1,518 t istatistik değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Başka bir ifade ile araştırmaya katılan erkek ve kız öğrencilerin Cephe Kaplama ile ilgili fotoğraflara verdikleri yanıtlar benzerdir.

Çizelge 4.1. Cinsiyet değişkenine göre cephe kaplama puanlarına ilişkin t testi

	N	Ortalama	Standart Sapma	T İstatistiği	P Değeri
Erkek	57	64,1228	9,35237	1,518	0,132
Kız	43	61,2326	9,52650		

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Çocuk Parkları ile ilgili fotoğraflara verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin T Testi sonuçları çizelge 4.2’de verilmiştir. Buna göre erkekler için elde edilen ortalama 69,0877 iken, kız öğrencilere ait ortalama puan 68,9070 olarak elde edilmiştir. Ortalamalar arası farklılıklar T Testi ile sınanmış ve elde edilen 0,083 t istatistik değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Başka bir ifade ile araştırmaya katılan erkek ve kız öğrencilerin Çocuk Parkları ile ilgili fotoğraflara verdikleri yanıtlar benzerdir.

Çizelge 4.2. Cinsiyet değişkenine göre çocuk parkları puanlarına ilişkin t testi

	N	Ortalama	Standart Sapma	T İstatistiği	P Değeri
Erkek	57	69,0877	9,40418	0,083	0,934
Kız	43	68,9070	12,34391		

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Görüntü Kirliliği ile ilgili fotoğraflara verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin T Testi sonuçları çizelge 4.3’te verilmiştir. Buna göre erkekler için elde edilen ortalama 62,8947 iken, kız öğrencilere ait ortalama puan 62,3488 olarak elde edilmiştir. Ortalamalar arası farklılıklar T Testi ile sınanmış ve elde edilen 0,207 t istatistik değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Başka bir ifade ile araştırmaya katılan erkek ve kız öğrencilerin Görüntü Kirliliği ile ilgili fotoğraflara verdikleri yanıtlar benzerdir.

Çizelge 4.3. Cinsiyet değişkenine göre görüntü kirliliği puanlarına ilişkin t testi

	N	Ortalama	Standart Sapma	T İstatistiği	P Değeri
Erkek	57	62,8947	12,14008	0,207	0,836
Kız	43	62,3488	14,15036		

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Kent Simgesi ile ilgili fotoğraflara verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin T Testi sonuçları çizelge 4.4'te verilmiştir. Buna göre erkekler için elde edilen ortalama 64,6140 iken, kız öğrencilere ait ortalama puan 61,7209 olarak elde edilmiştir. Ortalamalar arası farklılıklar T Testi ile sınanmış ve elde edilen 1,206 t istatistik değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Başka bir ifade ile araştırmaya katılan erkek ve kız öğrencilerin Kent Simgesi ile ilgili fotoğraflara verdikleri yanıtlar benzerdir

Çizelge 4.4. Cinsiyet değişkenine göre kent simgesi puanlarına ilişkin t testi

	N	Ortalama	Standart Sapma	T İstatistiği	P Değeri
Erkek	57	64,6140	11,41546	1,206	0,231
Kız	43	61,7209	12,46963		

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Kent Donatıları ile ilgili fotoğraflara verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin T Testi sonuçları çizelge 4.5'te verilmiştir. Buna göre erkekler için elde edilen ortalama 76,3509 iken, kız öğrencilere ait ortalama puan 71,8372 olarak elde edilmiştir. Ortalamalar arası farklılıklar T Testi ile sınanmış ve elde edilen 2,236 t istatistik değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yani erkek ve kız öğrencilerin Kent Donatıları ile ilgili fotoğraflara verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek puanlar verdiği ortalama puanlardan açıkça görülmektedir

Çizelge 4.5. Cinsiyet değişkenine göre kent donatıları puanlarına ilişkin t testi

	N	Ortalama	Standart Sapma	T İstatistiği	P Değeri
Erkek	57	76,3509	10,91933	2,236	0,028
Kız	43	71,8372	8,60767		

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlere göre Cephe Kaplama fotoğraflarına verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin varyans analizi sonuçları çizelge 4.6’de verilmiştir. Bölüm değişkeni 2’den fazla boyut içerdiğinden ortalamalar arası farklılıklar varyans analizi ile sınanmış ve elde edilen 5,381 F istatistik değeri 0.05 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre araştırmaya katılan farklı bölümlerdeki öğrencilerin Cephe Kaplamaları fotoğraflarına verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. Farklılıkları yaratan grupların belirlenmesi için yapılan Post Hoc LSD testi sonucunda Peyzaj mimarlığı ve Endüstri Mühendisliği bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin İlahiyat ve Beden Eğitim bölümlerindeki öğrencilere oranla daha yüksek puanlar verdikleri görülmüştür.

Çizelge 4.6. Bölüm değişkenine göre cephe kaplama puanlarına ilişkin varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F- değeri	P- değeri
Gruplar arası	1283,200	3	427,733	5,381	0,002
Gruplar içi	7631,360	96	79,493		
Toplam	8914,560	99			

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlere göre Çocuk Parkları fotoğraflarına verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin varyans analizi sonuçları çizelge 4.7 ’de verilmiştir. Bölüm değişkeni 2’den fazla boyut içerdiğinden ortalamalar arası farklılıklar varyans analizi ile sınanmış ve elde edilen 3,912 F istatistik değeri 0.05 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre araştırmaya katılan farklı bölümlerdeki öğrencilerin Çocuk Parkları fotoğraflarına verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. Farklılıkları yaratan grupların belirlenmesi için yapılan Post

Hoc LSD testi sonucunda Peyzaj Mimarlığı bölümünde eğitim gören öğrencilerin verdikleri puanların daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.7. Bölüm değişkenine göre cephe çocuk parkları puanlarına ilişkin varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F- değeri	P- değeri
Gruplar arası	1236,750	3	412,250	3,912	0,011
Gruplar içi	10116,240	96	105,378		
Toplam	11352,990	99			

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlere göre Görüntü Kirliliği fotoğraflarına verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin varyans analizi sonuçları çizelge 4.8’te verilmiştir. Bölüm değişkeni 2’den fazla boyut içerdiğinden ortalamalar arası farklılıklar varyans analizi ile sınanmış ve elde edilen 3,176 F istatistik değeri 0.05 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre araştırmaya katılan farklı bölümlerdeki öğrencilerin Görüntü Kirliliği fotoğraflarına verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. Farklılıkları yaratan grupların belirlenmesi için yapılan Post Hoc LSD testi sonucunda Peyzaj Mimarlığı bölümünde eğitim gören öğrencilerin verdikleri puanların daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.8. Bölüm değişkenine göre görüntü kirliliği puanlarına ilişkin varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F- değeri	P- değeri
Gruplar arası	1505,000	3	501,667	3,176	0,028
Gruplar içi	15165,440	96	157,973		
Toplam	16670,440	99			

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlere göre Kent Simgesi fotoğraflarına verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin varyans analizi sonuçları Çizelge 4.9’te verilmiştir. Bölüm değişkeni 2’den fazla boyut içerdiğinden ortalamalar arası farklılıklar varyans analizi ile sınanmış ve elde edilen 6,613 F istatistik değeri 0.05 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre araştırmaya katılan

farklı bölümlerdeki öğrencilerin Kent Simgesi fotoğraflarına verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. Farklılıkları yaratan grupların belirlenmesi için yapılan Post Hoc LSD testi sonucunda İlahiyat bölümünde eğitim gören öğrencilerin verdikleri puanların daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.9. Bölüm değişkenine göre kent simgesi puanlarına ilişkin varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F- değeri	P- değeri
Gruplar arası	2403,470	3	801,157	6,613	0,000
Gruplar içi	11629,840	96	121,144		
Toplam	14033,310	99			

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlere göre Kent Donatıları fotoğraflarına verdikleri puanların farklılaşmalarına ilişkin varyans analizi sonuçları çizelge 4.10'te verilmiştir. Bölüm değişkeni 2'den fazla boyut içerdiğinden ortalamalar arası farklılıklar varyans analizi ile sınanmış ve elde edilen 11,875 F istatistik değeri 0.05 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre araştırmaya katılan farklı bölümlerdeki öğrencilerin Kent Donatıları fotoğraflarına verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. Farklılıkları yaratan grupların belirlenmesi için yapılan Post Hoc LSD testi sonucunda Beden Eğitimi bölümünde eğitim gören öğrencilerin verdikleri puanların daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çizelge 4.10. Bölüm değişkenine göre kent donatıları puanlarına ilişkin varyans analizi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F- değeri	P- değeri
Gruplar arası	2784,510	3	928,170	11,875	0,000
Gruplar içi	7503,680	96	78,163		
Toplam	10288,190	99			

Çizelge 4.11. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar

A5 doğal A3 değil	A2 orijinal A3 değil	A2 renkli A5 değil	A4 rah. edici A5 değil	A5 korku verici A1 değil
B1 doğal B2 değil	B1 orijinal B3 değil	B5 renkli B3 değil	B2 rah. edici B5 değil	B2 korku verici B5 değil
C2 doğal C1 değil	C3 orijinal C1 değil	C2 renkli C4 değil	C4 rah. edici C3 değil	C4 korku verici C5 değil
D4 doğal D3 değil	D2 orijinal D3 değil	D3 renkli D1 değil	D3 rah. edici D1 değil	D3 korku verici D1 değil
E3 doğal E4 değil	E3 orijinal E5 değil	E2 renkli E1 değil	E2 rah. edici E3-E4 değil	E2 korku verici E3 değil

Çizelge 4.12. Peyzaj mimarlığı fakültesi öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar

A5 doğal A3 değil	A2 orijinal A3 değil	A2 renkli A3 değil	A5 rah. edici A2 değil	A5 korku verici A2 değil
B1 doğal B5 değil	B5 orijinal B3 değil	B5 renkli B3 değil	B3 rah. edici B5 değil	B3 korku verici B4 değil
C1-C3 doğal C5 değil	C3 orijinal C4 değil	C5 renkli C1 değil	C1 rah. edici C3 değil	C2 korku verici C3değil
D2 doğal D4 değil	D5 orijinal D1 değil	D1 renkli D3 değil	D1 rah. edici D5 değil	D5 korku verici D3 değil
E1 doğal E3 değil	E2 orijinal E5 değil	E3 renkli E1 değil	E4 rah. edici E2 değil	E3 korku verici E1 değil

Çizelge 4.13. Endüstri mühendisliği bölümü öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar

A5 doğal A3 değil	A2 orijinal A3 değil	A2 renkli A3 değil	A5 rah. edici A1 değil	A3 korku verici A1 değil
B1 doğal B2 değil	B1 orijinal B3 değil	B1 renkli B3 değil	B3 rah. edici B5 değil	B3 korku verici B1 değil
C5 doğal C1 değil	C3 orijinal C1 değil	C3 renkli C1 değil	C4 rah. edici C3 değil	C2 korku verici C4 değil
D2 doğal D3 değil	D5 orijinal D1 değil	D5 renkli D3 değil	D5 rah. edici D1 değil	D1 korku verici D4 değil
E1-E2 doğal E3 değil	E2 orijinal E5 değil	E3 renkli E5 değil	E4 rah. edici E3 değil	E3 korku verici E5 değil

Çizelge 4.14. Beden eğitimi bölümü öğrencilerinin verdikleri en düşük ve en yüksek puanlar

A5 doğal A3 değil	A2 orijinal A1 değil	A2 renkli A3 değil	A3 rah. edici A2 değil	A3 korku verici A1 değil
B1 doğal B3 değil	B1 orijinal B3 değil	B5 renkli B3 değil	B3 rah. edici B1 değil	B3 korku verici B1 değil
C3 doğal C4 değil	C3 orijinal C2 değil	C3 renkli C1 değil	C5 rah. edici C3 değil	C2 korku verici C3 değil
D2 doğal D3 değil	D5 orijinal D3 değil	D5 renkli D3 değil	D1 rah. edici D4 değil	D1 korku verici D3-D4 değil
E1 doğal E5 değil	E2 orijinal E5 değil	E3 renkli E1 değil	E5 rah. edici E2-E3 değil	E3 korku verici E2 değil

Çizelge 4.15. Tüm fakültelerin mukayeseli karşılaştırmasına göre en düşük ve en yüksek puanlar

A5 doğal A3 değil	A2 orijinal A3 değil	A2 renkli A3 değil	A3 rah. edici A2 değil	A3 korku verici A1 değil
B1 doğal B2 değil	B5 orijinal B3 değil	B5 renkli B3 değil	B3 rah. edici B5 değil	B3 korku verici B1 değil
C3 doğal C1 değil	C3 orijinal C1 değil	C3 renkli C1 değil	C4 rah. edici C3 değil	C2 korku verici C3 değil
D2 doğal D3 değil	D5 orijinal D1 değil	D5 renkli D3 değil	D1 rah. edici D5 değil	D1 korku verici D4 değil
E5 doğal E5 değil	E2 orijinal E5 değil	E3 renkli E1 değil	E4 rah. edici E2 değil	E3 korku verici E1 değil

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Erzurum; yaşamın iklim koşullarına göre şekillendirildiği, Türkiye'nin en yüksek rakımlı ikinci şehri olarak ortalama 7-8 ay kar altındadır. Bu sebeple Erzurum denildiğinde ilk akla gelen kar,soğuk ve kıştır. Nitekim yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin Erzurum denildiğinde ilk akıllarına gelen şeyler; %30 ile soğuk, %23 ile kar, % 15 ile kış, % 14 ile Palandökendir.

Tüm kentler bir tarihe sahiptirler. Yüzyıllar boyunca şekillenerek günümüze gelmişlerdir. Fakat kentsel büyüme ve farklılaşmadan dolayı kentsel kimliğini koruyamayan şehirler orijinalliklerinden uzaklaşmıştır. Şehir otoriteleri sorumluluk bilinci ile tarihi fiziksel dokunun korunmasında etkili olmalıdır (Delgadillo 2003). Kentler kültür mirasımızdır. Yaşandıkça inşa edilir ve inşa edildikçe sosyalleşir (Zukin 1994). Tarihi kentler ve binalar kentsel gelişimin giderek şahsiyetsizleştiği bir çağda bir kentin öbür kentten farklı oluşumuyla hemen ayırt edilir. Eski binaları olmayan bir kentte yeterince şahsiyeti de yoktur. Şahsiyet yoksunluğu yeni oluşan kentlerin sorunudur (Shaukland 1996).

Yapılan anket çalışması da bu durumu doğrulamış olup; ankete katılan öğrencilerin 70'inin ilgisini tarihi binalar çekerken, 30'unun ilgisini de modern binalar çekmektedir. Bu da Erzurum'da görsel açıda etkili modern bina sayının yok denecek kadar az olmasından ve eski dönemlere ait yapıların kendi dönemi ve mimari üslubu içerisinde çok özel eserler olmasındandır. Bu eserlere birkaç örnek verecek olursak; Çifte Minareli Medrese, Yakutiye Medresesi, Rüstem Paşa Bedesteni, Saat Kulesi, Erzurum Kalesi, farklı mimari üsluplarda yapılan camiler, Üç Kümbetler vd.

Tüm bu yapılar kendi dönemlerinin muazzam eserleridir. Tüm bu eserler önce kent sakinleri için sonra da turistler için birer cazibe merkezi haline getirilebilir. Mevcut tarihi doku özenle korunmalı, bakımları yapılmalı, çevreleri düzenleme yapılmaya

müsait ise kentsel mekânlara dönüştürülmeli ve halkla iç içe olması sağlanmalıdır. Özellikle kent merkezinde bulunan ve ulaşım, konaklama gibi problemleri bulunmayan bu alanlar kültür turlarına dâhil edilmelidir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun aktif yeşil alanları yetersiz bulunduğu görülmektedir. Erzurum kent merkezinde yaşayan herkes için yeşil alanların azlığı büyük bir eksiklik teşkil etmektedir. Ülkemizde kentsel yeşil alanlara standart getirilmesi amacıyla ilk olarak 6785 sayılı “İmar Kanunu”nun 20.07.1972 tarih ve 1605 sayılı yasa ise değişik 25.maddesinde kişi başına minimum 7 metrekare yeşil alan öngörülmüştür. Bu standardın kapsadığı yeşil alanlar “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik” ile “Aktif Yeşil Alan” olarak tanımlanmış ve kapsamı park, çocuk bahçesi ve ekoloji oyun alanları olarak belirlenmiştir. 02.09.1999 tarihli “3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile de kişi başına aktif yeşil alan miktarı büyükşehir belediyeleri haricinde belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde 10 metrekare, bu sınırın dışında 14 metrekare düzeyine yükseltilmiştir (Anonim 2009).

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun görsel kaliteye önem verdikleri görülmektedir. Günümüz koşullarında insanlar çok daha fazla şey hakkında çok kısa süreler içerisinde bilgi sahibi olabilmektedirler. Gelişen ve değişen dünya şartları beraberinde insanların taleplerinde de ciddi bir değişime sebep olmakta, gözümüzün gördüğü her nesnenin, her mekânın daha iyisine daha güzeline ulaşmak bu kadar kolay olunca beklentiler artmaktadır. Artık insanlar yaşadıkları mekânların içinde buldukları çevrenin estetiğini önemsemektedirler.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %96’sı Erzurum kent merkezini görsel kalite açısından yetersiz bulmaktadır. Kent merkezinde hiçbir zaman uzun vadeli bir çalışmanın planlaması yapılmamıştır. Uzun vadeli çalışmalar kentlerin kimlik kazanmasında veya var olan kimliklerini korumasında etkilidir. Önemli bir tarihi mirasa sahip olan şehrimize günü kurtarmaya yönelik düzenlemeler yapılmaktadır.

Araştırmaya katılan farklı bölümlerdeki öğrencilerin Cephe Kaplamaları fotoğraflarına verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. Doğal, orijinal, renkli/canlı başlıklarında ki cevaplar benzerlik göstermektedir. Rahatsız edici ve korku verici başlıklarında ise her bölümün verdiği cevaplar farklılık göstermektedir. A3 fotoğrafı rahatsız edici ve korku verici bulunmuştur. Cam kaplı bir bina dışarıdan bakıldığında soğuk ve güven sız olarak algılanır, bu durum yanlış tasarımla da bir araya gelince ortaya böyle bir sonuç çıkmaktadır. A5 fotoğrafı bir taraftan doğal bulunurken diğer taraftan korku verici bulunmuştur. Ağaç kabuklarıyla kaplanmış bu binanın kaplama malzemesi doğal olsa da hem abartılı tekrar hem uyumsuz malzeme hem de estetik yoksunluğu bu algıya sebep olmuştur. Geleneksel ev ve şehir mimarilerinin ortaya çıkışında kültür, yaşam alışkanlıkları (göçebe veya yerleşik yaşam), çevre ve yapı materyalleri gibi değişik faktörler etkili olsa da, bunların tasarımında en etkili faktör çağlar boyunca iklim (makro ve mikro) olmuştur. Örneğin, soğuk iklim bölgelerinde inşa edilen yapılarda öncelikli soğuğa karşı korunmak amacıyla yüksek ısı tutma kapasitesi ve yalıtımın sağlanması olmuştur. Bu nedenle, binalar kalın duvarlı ve yoğun sıvalı yapılmış ayrıca pencereler veya açıklıklar dar yapılmıştır. Buna karşılık, ılıman ve sıcak iklim bölgelerinde ise binaların daha hafif ve açık renkli materyallerden yapılmasına ayrıca geniş açıklıklar sayesinde havalandırmanın sağlanmasına özen gösterilmiştir. İklimle uyumlu tasarımlar yaparak insanlar modern zamanlardan önce, sıcaklık açısından konforlu alanları Eskimo evlerinde (igloo) bile yakalayabilmişlerdir. Bu tasarımlarda tek bir iklim elemanına göre hareket edilmemiş, yaşama bölgesinde etkili olan bütün iklim elemanlarına karşı tedbirler alınmıştır (Yılmaz vd. 2009).

Buradan yola çıkarak; Erzurum'da cephe kaplama malzemesi seçimi yapılırken öncelik verilecek unsurun fonksiyon olduğu ortaya çıkmaktadır. Tasarımlarda ve tüm uygulamalarda öncelik soğuktan korunmaya yönelik olmalıdır. İkincil öncelik ise kent dokusuna uygun malzeme seçimleridir. Kentin tarihi yapısına uyumlu yeni malzemeler ve doğru entegrasyonla çok başarılı sonuçlara ulaşılabilecektir.

Araştırmaya katılan farklı bölümlerdeki öğrencilerin Çocuk Parkları fotoğraflarına verdikleri yanıtlar farklılık göstermektedir. B1 fotoğrafı öğrencilerin neredeyse tamamı

tarafından doğal ve orijinal bulunmuştur bunun sebebi; ahşap malzeme kullanımınıdır. B3 fotoğrafı ise yanlış malzeme seçimi, bakımsızlık ve fiziksel koşulları dolayısıyla çocuk parkı olmaktan çok uzakta bir görüntü sergilemektedir bu sebeple de öğrenciler tarafından korku verici ve rahatsız edici bulunmuştur. Yörükoğlu (2002)'na göre çocukların oyun alışkanlıklarını belirleyen faktörler:

- Kültür
- İklim
- Zekâ ve sosyal kabul
- Sosyo-ekonomik düzey
- Gelişim düzeyi ve sağlık
- Cinsiyet
- Kitle iletişim araçlarıdır.

Erzurum'da çocuk oyun alanları ciddi bir eksiklik, yukarıda belirtilen koşullar üzerinden değerlendirme yapıldığında iklimsel faktörlerin etkisiyle çok kısa zaman kullanılabilen çocuk oyun alanları zorlu iklimsel koşullara dayanabilecek nitelikte olmalıdır. Aynı zamanda çocukların sağlığını etkileyebilecek hiçbir unsuru içerisinde barındırmamalıdır. Doğru şekilde tasarlanmalı ve tehlikeye sebep olmamalıdır. Çocuk oyun alanlarının çocuk gelişimi için önemi kavranmalı; çocukların beklentilerine cevap verecek alanlar düzenlenmeli ve bunun çocukların sağlıklı gelişimi için önemli bir ihtiyaç olduğu göz ardı edilememelidir (Yılmaz vd. 2002).

İnsan, evrenin bir parçası olarak, kendini ve çevresini önce beş duyu ile hissetmeye, anlamaya başlar. Beş duyu içinde en geniş ve en derin tanınmayı göz sağlar. Özellikle dokunma ve işitmenin sınırları dışındaki uzak ve yakın çevreyle ilişki aracı hemen hemen yalnızca gözdür. Tabiatıta çirkinlik yoktur. Bu noktadan hareketle, fizik çevre ve insanla ilgili eşyanın insan eliyle doğal çevre ve insan tabiatıyla uyumsuz ve sağlıklı insanları rahatsız edici hale getirilmesi ne "görüntü kirliliği" diyoruz (Bodur vd. 1994).

Erzurum da görüntü kirliliğine sebep olan kriterler aşağıdaki gibidir:

- Hava kirliliği
- Yeşil alan yokluğu
- Monoton ve içice yapılaşma
- Görüş alan darlığı
- Dış cephe görüntüsündeki karmaşa
- Düzensiz trafik
- Gelişi güzel atıklar
- Levha ve tabelalardaki oransızlık

Doğal gaz ile birlikte kentte ki hava kirliliği oranı ciddi miktarda azalmıştır, kentin gelir seviyesi düşük kısımlarında kullanılan katı yakıtların kışın sebep olduğu hava kirliliği süreç içerisinde düzenlendiğinde bu sorun ortadan kalkmış olacaktır. Çarpık yapılaşma kentin en ciddi sorunlarının başında gelmektedir. Uzun vadeli çözüm planları yerine günü kurtarmaya yönelik yapılan planlamalar her geçen gün Erzurum’u biraz daha yaşanması zor hale getirmektedir. Doğru ve sistematik planlamalarla yeşil alan -yapı-yol dengesi doğru kurulduğu takdir de daha yaşanabilir bir kent ortaya çıkacaktır. Araştırmaya katılan öğrencilerin görüntü kirliliği ile ilgili verdiği cevaplar farklılıklar göstermektedir. C3 fotoğrafı genel olarak orijinaldir ve rahatsız edici değildir.

Kentsel donatıların seçiminde kullanılan ahşap malzemeler araştırmaya katılan öğrencilerin onları daha doğal bulmasına sebep olmuştur. Kent çok amaçlı olarak sürekli gelişme trendi içerisinde bulunan, birçok fonksiyonu birden bünyesinde taşıyan, formu zaman ve mekân içinde değişik ivmelerle birçok el tarafından oluşturulan bir organizasyondur. Bu bakımdan son formunu hiçbir zaman almaz ve gelişimi ancak kısmen kontrol edilebilir. Donatı elemanları ise; insanın kent dokusu içinde ki bireysel ve toplumsal yaşamını kolaylaştıran, bireyler arası iletişimi sağlayan, mekâna fonksiyonel ve estetik açıdan belirli bir anlam kazandıran, değişik nitelik ya da niceliklerde olan mekânı tanımlayan ve tamamlayan niteliklerdir, objelerdir (Yılmaz vd. 2003).

Kentsel mekânların kullanımı fonksiyonel ve yeterli donatı elemanlarının varlığı ile mümkündür. Erzurum da donatı elemanlarının seçiminde de belirleyici faktör iklim koşullarıdır. İklim koşulları donatı elemanlarının seçiminde malzemeyi ve kullanımı sınırlamaktadır.

Yeterince düşünülmeden ve fizibilitesi yapılmadan uygulanan donatılar; ekonomik kayıp, ulaşım sorunları, toz-kir, iş gücü ve prestij kaybına neden olmaktadır (Yılmaz vd. 2003).

Heykel ve plastik öğeler dayanıklı malzemelerden yapıldığı için diğer tüm donatılara göre daha uzun ömürlüdür. Miktarı her zaman daha azdır, daha uzun sürelerde tasarlanarak ortaya çıkarıldığı için daha değerlidir. Erzurum için kent kimliğini yansıtan objelere daha çok ihtiyaç vardır.

Başak vd. (1993)' nin de vurguladığı gibi donatı elamanlar kent disiplini, kent bütünlüğüne yönelik görsel, simgesel işlevler taşımalı, mekân kolay algılanmalı, ekonomik olmalı ve her şeyden önemlisi iklim, mimari ve tarihsel çevreyle uyum içerisinde olmalıdır.

Günümüzde kentlerin yaşamakta olduğu ve giderek artan sorunlar ortaktır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı, köyden kente göçler sonucu ortaya çıkan yoğun konut talepleri, plansız yapılaşmanın ve birçok altyapı sorununun kaynağını oluşturmuştur. Bu hızlı yapılaşma faaliyetlerinde rant kaygısı ve yerel yönetimlerin yetersizlikleri kentlerin doğal ve tarihî çevresine zarar verecek uygulamalara göz yumulmasına sebep olmuştur. Çevresel düzeyde yaşanan değişim, toplumsal yapıyı da etkilemiş ve sosyo-kültürel sorunlar gündeme gelmiştir. Tüm bu etkenler kentte kimliksizleşme sorununu doğurmuştur.

Kimlik, bireysel, toplumsal, mimari, çevresel vb. birçok boyutta tartışılan bir kavramdır. Kent kimliği ise, o kentin doğal ve yapay çevresel özelliklerinin yanında, orada yaşayan

toplumun sosyo-kültürel özellikleri ile birlikte tanımlanır. Günümüzde kentlerdeki kimlik sorunu tartışılırken bu üç farklı boyut birlikte ele alınmalıdır. Türkiye gibi tarih boyunca çok farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmış ve zengin kültürel mirasa sahip ülkelerde kentsel kimliğin oluşumunda önemli bir paya sahip tarihî dokuların korunması özellikle önem verilmesi gereken bir konudur.(Zorlu vd. 2010).

Günümüzde çağdaş kent kavramı, “kentnin sahip olduğu kültürel ve doğal değerlere duyarlı davranarak gelişmesi gereken bir mekanizma olduğu” düşüncesini barındırmaktadır (Kayın 2004).

Kentin sahip olduğu kültürel ve doğal değerler, kent kimliğini şekillendirirler. Kent kimliğinin oluşması için, bu değerlerin sürekliliğinin sağlanması, kentin geçmişinden gelen mesajları geleceğe aktaran maddi ve manevi değerlerin korunması gerekir. Kentin farklı dönemlerine tanıklık etmiş yapılar ve yapı grupları, kentlilerin yaşantısına dâhil olarak sözü edilen değerler içerisinde öncelikli konumda yer alırlar. Bu nedenle bir kentte o kentin özgün kimliğine katkısı bulunan ve ait olduğu döneme ilişkin kayda değer mimari ve yaşamsal özellikler taşıyan yapılar ile yapı gruplarının korunması, o kentte kültürel sürekliliğin sağlanmasında ve kentin kimliğinin oluşumunda/oluşmuş kimliğin geleceğe taşınmasında önemli bir rol oynar. Ayrıca, kentsel ve mimari kimliğin bozulması hem kentsel yaşam kalitesinde düşüşe yol açacak hem de bireyin kenti algılamasında ve kentteki oryantasyonunda sorunlar yaşamasına, sonuç olarak da kentin bu açılardan yoksullaşmasına neden olacaktır. Bir kentin yapıları çevre tarafından oluşturulan özgün kimliğinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, bu nedenle de büyük önem taşır. Araştırmaya katılan öğrencilerden beden eğitimi-peyzaj mimarlığı ve endüstri mühendisliği bölümü öğrencilerin verdikleri cevaplar benzerlik göstermekle birlikte ilahiyat fakültesi öğrencilerinin verdikleri cevaplar farklıdır.

Erzurum kentsel simge olacak eserleri bünyesinde çokça bulunduran bir kenttir. Tarihi kimliği, doğal özellikleri, spor tesisleriyle geleceğin yıldızı parlayacak kentlerindedir. 2011 Üniversitelerarası Kış Oyunları Erzurum için büyük bir avantajdır. Yıllar boyu kullanılacak bu tesisler kış turizmini desteleyecek, uluslararası birçok yarışa ev sahipliği

yapılmasını sağlayacaktır. Bu da hem kent turizmine hem de kent ekonomisine büyük katkılar sağlayacaktır.

Uzun yıllardan beri bir üniversite kenti olarak anılan Erzurum; açılan Erzurum Teknik Üniversitesi ile bu yönünü iyice perçinlemiştir. Üniversitelerin kentin sosyo-ekonomik hayatına katkısı göz ardı edilemeyecek boyuttadır. Durum Erzurum için de böyledir. Jeo-stratejik ve jeo-politik açıdan ülkemizin en önemli kentlerinden biri olan Erzurum'u; ülkemizin en gelişmiş eğitim merkezlerinden biri haline getirecek yatırımlar yapılmalı, mevcut potansiyel değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acar, C., 1993. Trabzon- Rize Arası Karayolu ve Yakın Çevresinin Doğal, Sosyal, Kültürel ve Görsel Değerlerinin Peyzaj Gelişimindeki Rolü ve Peyzaj Planlama Açısından İncelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 134s.
- Acar, C., Kurdoğlu B.Ç., 2005. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda Görsel Kalite Değerlendirmesi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 8-10 Eylül 2005, SDÜ, Isparta.
- Akyol E., 2006. Kent Mobilyaları Tasarım ve Kullanım Süreci. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Altan, İ., 1992. Mimarlıkta Mekan Kavramı, Mimarlık ve Şehircilikte Mekan, Yıldız Üniversitesi Yerleşme ve Mimarlık Bilimleri, Uygulamalı Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Arriaza, M., Canas-Ortega, J.F., Canas-Madueno, J.A., Ruiz-Aviles, P., 2004. Assessing the Visual Quality of Rural Landscapes. Landscape and Urban Planning 69 115-125 s.
- Aydınlı, S., 2004. Etik-Estetik, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 146-149.
- Anonim, 2009. <http://peyzaj-mimarligi.blogspot.com>
- Anonim, 2010a. www.erzurum.bel.tr
- Anonim, 2010b. www.erzurum.gov.tr
- Anonim, 2010c. www.e-malzemedergisi.com(A1 fotoğrafı)
- Anonim, 2010d. www.ozcinartasarim.com.tr (B1 fotoğrafı)
- Anonim, 2010e. www.ahsapcocukparki.org (B2 fotoğrafı)
- Anonim, 2010f. www.karamandan.com(C1 fotoğrafı)
- Bakan, K., Konuk, G., 1987. Türkiye' de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi, Tübitak Yapı Araştırma Merkezi Yayını, Ankara
- Başak M., Memlük Y., Yılmaz O., 1993. Peyzaj konstüriksiyonu, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 170
- Bergen, S. D., Ulbricht, C. A., Fridley, J. L. and Ganter, M. A., 1995. The validity of computer generated graphic images of forest landscapes. Journal of Environmental Psychology, 15, 135- 146
- Bodur S., Kucur R., 1994. Ekolojisi Dergisi. sayı:12 sayfa 50- 51
- Bozhüyük, Z.R., 2007. Erzurum Kent Merkezindeki Bazı Tarihi Yapı ve Çevreleri Üzerine Görsel Etki Değerlendirmesi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Buhyoff, G.J., Welmann, J.D., Daniel T.C., 1982. Predicting Scenic Quality for Mountain Pine Beetle and Western Spruce Budworm Damaged Forest Vistas, Forest Science, 28 (4), 827-838.
- Bulunaz E., 2007. Kent peyzajında imge kullanımı ve fotoğrafik yansımaları. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Bulut, Z., 2006. Kemaliye(Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Erzurum.
- Canter, D., 1977. The Psychology of Place, St. Martin Press, New York.

- Clay, G.R., Smidt R.K., 2004. Assessing the validity and reliability of descriptor variables used in scenic highway analysis. *Landscape and Urban Planning*, 66, 239–255.
- Clay, G.R., Daniel, T.C., 2000. Scenic Landscape Assessment the Effects of Land Management Jurisdiction on Public Perception of Scenic Beauty. *Landscape and Urban Planning* 49 1-13 s.
- Crawford, D., 2002. Using remotely sensed data in landscape visual quality assessment www.sciencedirect.com
- Çelik, D., (2004). Kentsel peyzaj tasarımı kapsamında tarihi çevre yenileme çalışmalarının peyzaj mimarlığı açısından araştırılması: Beypazarı örneği. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora tezi, Ankara.
- Çubuk, M., 1991. Kamu Mekânları ve Kentsel Tasarım. Kamu Mekânları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu. Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 15-17, İstanbul.
- Daniel, T.C., Boster, R.S., 1976. Measuring Landscape Aesthetics: The Scenic Beauty Method. USDA Forest Service Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Research Paper RM-167, 66 s.
- Daniel, T.C., Vining, J., 1983. Methodological Issues the Assessment of Landscape Quality. *Behavior and Natural Environment*, 6 (1), 39-84 s.
- Daniel, T.C., 2000. Whither Scenic Beauty? Visual Landscape Quality Assessment in the 21st century, *Landscape and Urban Planning*, 54, 267-281.
- Dearden, P., 1981. Public participation and scenic quality analysis. *Landscape and Planning*, Volume 8, Issue 1, 3-19.
- Dearden, P., 1984. Factors influencing landscape preferences: An empirical investigation . *Landscape and Planning*, Volume 11, Issue 4, 293-306
- Delgadillo, V., (2003). Housing rehabilitation in mexico city's historical downtown. second international seminar on housing and urbanism, National University of Mexico (UNAM), Mexico.
- Es, M., 2009. Kent Kimliği, Kent Kültürü (ET:21.01.2009)
- Eşkinat, Y., 1992. Kent Planlama ve Tasarım Arasında Gerekli Ara Ölçek: Kentsel Tasarım, II. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, İstanbul.
- Fuante de Val, G., Aauri A.J., Lucio J.V., 2005. Relationship between landscape visual attributes and spatial pattern indices: A test study in Mediterranean- climate landscapes. *Landscape and Planning*, Volume 77, Issue 4, 393-407.
- Gedikli, R., 2004, Kentsel Mekan ve Kentsel Yaşam Dersi Ders Notları, İ.T.U Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
- Gobster, P.H., 1999. An Ecological Aesthetic For Forest Landscape Management, *Landscape Journal*, 18, 54-64
- Gökten, M., 1991. Tolu Konutlarda İnsan-Mekan İlişkileri. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Güçlü K., 1989. Erzurum kentinin yeşil alanlarında planlama ve uygulama sorunları Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi Sayfa 51;63
- Güngör, S., Arslan M., 2004. Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin Swot Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği Ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi 18 (33), 68 – 72, Konya.

- Habron, D.,1998. Visual perception of wild land in Scotland. *Landscape and Urban Planning* 42,45-56.
- Hagerhall, C. M., 2001. Consensus In Landscape Preference Judgements. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 83-92.
- Hepcan, Ç., 2003. Urla(İzmir) Kent Merkezi ve Yakın Çevresi Örneğinde Görsel Etki Değerlendirme Çalışması. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 212s.
- Honeyman, M., 1990. Vegetation and stress: A comparison study of varying amounts of vegetation in countryside and urban scenes. In: D. Relf (Eds), *The Role of Horticulture in Human Well-Being and Social Development*, Timber Press, Oregon.
- Hull, R.B., Buhyoff G.J., Daniel T.C., 1984. Measurement of Scenic Beauty: the Law of Comparative Judgment and Scenic Beauty Estimation Procedures. *Forest Science* 30(4):1084-1096 s.
- Hull, R.B., Revell R.B., 1989. Issues İn Sampling Landscapes For Visual Quality Assessments. *Landscape And Urban Planning*, volume 17, issue 4, pages 323-330.
- İzgi, U., 1999. *Mimarlıkta Süreç Kavramlar-İlişkiler*, Birinci Baskı, YEM Yayın, İstanbul.
- Joedicke, J., (1985), *Raum und Form in der Architektur: Ä Über den behutsamen Umgang mit der Vergangenheit [Space and Form in Architecture]*. Stuttgart, Germany Kraemer.
- Kaplan A., Hepcan Ç.C., 2004. Ege Üniversitesi Kampusü “Sevgi Yolu” nun Görsel (Etki) Değerlendirme Çalışması. *Ege Üniversitesi Zir. Fak. Derg.*, 41 (1): 159-167.
- Kaptanoğlu, A., 2006. *Peyzaj Değerlendirmesinde Görsel Canlandırma Tekniklerinin Kullanıcı Tercihine Etkileri*. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.
- Karadayı, G., 2000. *Kent Kimliğinin Sürdürülebilirliği ve Görsel Etki Değerlendirmesi: Trabzon Örneği*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Karahan, F., Yılmaz H., 2004. *Erzurum-Rize Karayolunda Görsel Kalite Analizi*. *Peyzaj Mimarlığı II. Kongresi, Bildiriler Kitabı*, 297-405.
- Karaman, A., 1993. *Kentsel Tasarımda Çevresel Bütünlük ve Süreklilik*. 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokyum, İzmir.
- Kayın, E., 2004. “Kentsel Mekandaki Koruma Eylemine İlişkin Güncel Sorunlar”, *Ege Mimarlık, Mimarlar Odası İzmir Şubesi*, N: 49, 2004/1, s.8-11.
- Kıroğlu, E., 2007. *Erzurum Kenti ve Yakın Çevresindeki Bazı Rekreasyon Alanlarının Görsel Peyzaj Kalitesi Yönünden Değerlendirilmesi*. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kırzioğlu, I., 1982. *kent planlamasında yeşil alanların önemi*, seminer 11.2.1982 Erzurum
- Kiper, P., 2006. *Küreselleşme sürecinde kentlerin tarihsel-kültürel değerlerin korunması: Türkiye Bodrum örneği*. *Sosyal Araştırmalar Vakfı*: 9, *Küreselleşme Dizisi*: 4, 310, İstanbul.
- Konyalı H.,1960. *Erzurum Tarihi*. İstanbul Ercan matbaası s:594.
- Krier, R., 1979. *Urban Space*, New York, Rizzoli

- Kuban, D., 1992. Mimarlık Kavramları, Tarihsel Perspektif İçinde Mimarlığın Kuramsal Sözlüğüne Giriş, (4 Baskı) Yem Yayınları, İstanbul.
- Kuter , N., 2007. Çankırı kenti ve çevresinin turizm açısından değerlendirilmesi, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi Cilt:9 Sayı:11
- Lothian, A., 1999. Landscape and philosophy of aesthetics:is landscape quality inherent in the landscape or in the beholder?. Landscape and Urban Planning 44
- Madanipour, A., 1999. 'Why are the design and development of public spaces significant for ities', Environment and Planning B: Planning and Design, 26(6), 879-891.
- Meining D.W., 1976. The Beholding Eye: Ten Versions of the Same Scene. Landsc. Architect. January 47-54 s.
- Meiss Von, P., 1990. Elements of Architecture: from Form to Place, Van Nostrand Reinhold Pub.:New York.
- Meitner, M.J., 2004. Scenic beauty of river views in the Grand Canyon: relating perceptual judgments to locations. Landscape and Urban Planning 68, 3–13.
- Mumford, L., 1961. The City in History: It's Origins, its transformations and its prospects New York.
- Nalbantoğlu, M., 1993. Lefkoşa Tarihsel Kent Mekanı Bütününe Yönelik İyileştirme Önerileri Konusunda Analitik Bir İnceleme ve Arab Ahmet Mahallesi Özelinde Bir Örneklemeye Denemesi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Öksüz, A., 2004. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. İlber Matbaacılık, Trabzon
- Özdeş, G., 1972. Şehirciliğe Giriş ve Toplum Ölçeği, İkinci Baskı, İ.T.Ü Matbaası, İstanbul
- Özgüç, M., 1999. TEM Hadımköy-Kınalı Arası Peyzaj Planlaması Üzerinde Görsel Araştırmalar. _TÜ Orman Fak. Der., A Serisi,49. cilt, Sayı:2.
- Özgüner, H., 2004. Dogal Peyzajın insanların Psikolojik ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı: 2, ISSN: 1302–7085, Sayfa: 97-107.
- Relph, E. C., 1976. Place and Placelessness, Pion Ltd, London.
- Shaukland, G., 1996. Tarihi değeri olan kentlere neden el atmalıyız, Kent ve Kültürü, 8, 23-37.
- Seamon, D., 1982. The Phenomenological Contribution to Environmental Psychology, Journal of Environment, 2, 119-140
- Sezen, I., 2009. Erzurum Bayburt Of Karayolu Güzergahının Manzara Yolu Olarak Değerlendirilmesine Yönelik Görsel Analiz. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.
- Shafer, E.L., Richards T.A., 1974. A Comparision of Viewer Reactions to Outdoor Scenes and Photographs of Those Scenes. USDA Forest Service Research Paper NE-302
- Schulz-Norberg, C., 1971. Existence, Space and Architecture, London: Studio Vista, London.
- Tahvanainen, L., Tyrvaianen L., Ihalainen M., Vuorela N., Kolehmainen., 2001. Forestmanagement and public perceptions -visual versus verbal information. Landscape and Urban Planning 53, 53-70. 165.

- Topay, M., Gül A., 2009. Kentsel Peyzaj Düzenlemelerinin Kentsel İmge ve Kentin Kimlik Kazanmasındaki Rolü, Süleyman Demirel Üniversitesi Ders notları.
- Ulrich, R. S., 1981. Natural versus urban scenes: Some psychological effects. *Environment and Behaviour*, 13(5): 523-556.
- Ulrich R.S., Addoms D.L., 1981. Psychological and recreational Benefits of a Residential Park. *Journal of Leisure Research*,13: 43-65 s.
- Ulrich, R.S., 1983. Aesthetic and Affective Response to Natural Enviroments, In I. Altman abd J. F. Wohlwill (Eds.), *Human Behaviour and Enviroment: Volume 6 Behaviour and the natural enviroment*, Plenum Pres, New York.
- Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. A., Zelson, M., 1991. Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Environmental Psychology*, 11: 201-230.
- Val, G.F., Atauri, A.J., Lucio, Jose, 2006. Relationship Between Landscape Visual Attributes And Spatial Pattern Indices: A Test Study in Mediterranean-Climate Landscapes, *Landscape And Urban Planning*, 77, 393-407.
- Van den Berg, A.E., Koole, S.L., 2006. New Wilderness in the Netherlands: An investigation of visual preferences for nature development landscapes.
- Velioğlu, A., Araz, A. ve Tavşan, C., 1993. Koruma Süreci İçinde Mimari Tasarım Süreci. I. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokiyumu, MSÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 7-8 Nisan. MSÜ Matbaası, İstanbul.
- Vodak, M.C., Roberts P.C., Wellman, J.D. ve Buhyoff, G.J., 1985. Scenic İmpacts of Eastern Hardwood Management. *Forest Science*, 21 (2), 289-301 s.
- Voordt T., Wegen H., 2005. *Architecture in use. An introduction to the programming, design and evaluation of buildings* Elsevier Pres, Oxford.
- Yılmaz H., Kuşkun P., 2003. Erzurum kent bütününde donatı elemanlarının kullanımı üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 34(4) 345-351
- Yılmaz, H., Yılmaz S., 1997. Kimlikli Kentleşmede Peyzaj Planlaması. Ankara Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 347, Ankara.
- Yılmaz S., Bulut Z., 2002. Kentsel Mekânlarda Çocuk Oyun Alanları Planlama ve Tasarım İlkeleri, *Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg.* 33 (3), 345-351
- Yılmaz S., Toy S., 2009. Peyzaj Tasarımında Biyoklimatik Konfor ve Yaşam Mekanları İçin Önemi, *Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg.* 40 (1), 133-139, 2009 ISSN : 1300-9036
- Yörükoğlu A., 2002. Çocuk ruh sağlığı.Çocuğun kişisel gelişimi ve ruhsal sorunları.Özgür yayınları.İstanbul
- Yürekli, F., 1977. Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Wright, G., 1974. Appraisal of visual landscape qualities in a region slected for accelerated growth. *Landscape Plan.*, 1:307-327.
- Zorlu, T., Aydınant E., Engin E.,2010. Kent Kimliği: Tanjant ve Karadeniz Sahil Yollarının Trabzon Kent Kimliğine Etkileri,*Mimarlık Dergisi*
- Zube, E. H., 1974. Cross-Disciplinary and Inter Mode Agreement on The Description and Evaluation of Landscape Resources, *Environmental Behavior*, 6,69-89
- Zukin, S., 1994. *The Cultures of Cities, Subway Advertisement*, 313, New York.

EKLER**EK 1: ANKET FORMU**

Bu anket Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Sevgi Yılmaz'ın yöneticiliğinde Yasemin Şimşek'in yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacaktır.

1- Kaç yaşındasınız?

2-Cinsiyetiniz? E() K()

3-Fakülteniz / Bölümünüz

4- Erzurum dendiğinde ilk aklınıza gelen nedir?.....

5-Tarihi yapılar mı modern yapılar mı ilginizi çeker?.....

6-Erzurum şehir merkezindeki yeşil alanları yeterli buluyor musunuz? E () H ()

7- Görsel kalite sizin için önemli midir? E () H ()

8-Erzurum şehir merkezini görsel kalite açısından puanlayınız

1 () 2 () 3 () 4 () 5 ()

Yansıda size farklı mekânlara ait fotoğraflar gösterilecektir. Fotoğrafları kendi değerlendirmenize göre; en uygun bulduğunuz maddeye 5 en az uygun bulduğunuza 1 puan vererek puanlayınız.

		DOĞALLIK					ORJİNALLİK					RENKLİ/CANLI					RAHATSIZ EDİCİ					KORKU VERİCİ				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
KENT DONATILARI	E1																									
	E2																									
	E3																									
	E4																									
	E5																									
KENT SİMGESİ	D1																									
	D2																									
	D3																									
	D4																									
	D5																									
GÖRÜNTÜ KİRLİLİĞİ	C1																									
	C2																									
	C3																									
	C4																									
	C5																									
ÇOCUK PARKLARI	B1																									
	B2																									
	B3																									
	B4																									
	B5																									
CEPHE KAPLAMA	A1																									
	A2																									
	A3																									
	A4																									
	A5																									

ÖZGEÇMİŞ

Yasemin ŞİMŞEK 1982 yılında Erzurum'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Erzurum da tamamladı, 1999 yılında Erzurum Fen Lisesinden mezun oldu. 2000-2004 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi İçmimarlık Bölümünde lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde Yüksek Lisansa başladı. 2005 yılından beri serbest içmimar olarak çalışmaktadır